Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. XII. BROJ 4.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

LIJEPA KNJIŽEVNOST:

A. Kuprin: Kismet.
N. N.: Hrvatskoj.
Tonko Šoljan: Nad knjigom.
Ana Prokop: Sanje.
Jagoda Truhelka: Đorđo drvosječa (Nastavak).
Lea: Jesen.

IZ UMJETNIČKOG SVIJETA:

Luka Rupčić: Razvitak likovne umjetnosti kod Hrvata.
R.: Umjetnički život u Bugarskoj.
Vitomir Pekić: Hrvatski operni skladatelji.

IZ CARSTVA PRIRODE:

Krunoslav Babić: Ceylonski slon.

TJELESNI ODGOJ:

Dr. Branko Kojić: Sport kao socijalni faktor.
Dr. Rudolf Horvat: Crtice iz hrvatske povijesti.

LISTAK:

Hrvatska kulturna kronika.
Ante Rojnić: Vjekoslav Spinčić.

ZABAVA I ŠALA.

PORUKE UREDNIŠTVA.

„Omladina" je na prijedlog Glavnog prosvjetnog savjeta preporučena školskoj mladeži od ministarstva prosvjete odlukom SN Br. 38263/27 od 28. III. 1928.

IZDAJE NA SVIJET DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA U ZAGREBU. — UREĐUJU DR. IVAN ESIH I DR. MILAN STRAŠEK — »OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GODINU 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA: UREDNIŠTVO »OMLADINE«, DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB 6. POŠT. PRETINAC 47. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA" GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB

GODINA XII. U ZAGREBU, PROSINAC 1928. BROJ 4.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

LIJEPA KNJIŽEVNOST

A. Kuprin:

KISMET.*)

(Istočna predaja.)

Živio je prije mnogo godina u malenom, ali bogatom gradu jedan trgovac trgujući sagovima, slonovom kosti, mirodijama i ružičnim uljem. Bio je čovjek uman, učtiv, nabožan i pošten, vodio je svoj posao u odličnom redu i time je zaslužio opće povjerenje i poštovanje.

Jednoć mu se desila prigoda da povoljno kupi i još povoljnije preproda veliki tovar zlatna pijeska, čime bi se njegova imovina mogla odmah potrostručiti. Ali je trgovac zato morao nesamo pribrati sav novac, gotovinu i posuđeni, nego je naglo morao da rasproda svu robu. Omjerio pažljivo prednosti i nedostatke toga pothvata i našavši, da je posao tako povoljan i siguran, da bi mu samo izuzetna nesklonost sudbine pokvarila uspjeh, odluči trgovac svu svoju imovinu odjednom baciti u smiono poduzeće.

Trgovac dakle u roku od jedne sedmice dovrši sve potrebne priprave i odredbe ne saopćujući nikome od ukućana štogod o tome, kako i dolikuje pravom gospodaru. Kad je nadošlo jutro četvrtka — srećnoga dana za svaki početak — reče najstarijemu sinu:

— Riđu kobilu sedlaj za sebe, a mulu za mene i za bisage.

Sin je navikao da posluša oca bez glasa. Ne pitajući ni o čemu, učini, kako mu je naloženo. Prebaci preko sedla i pričvrsti dvije nevelike kožane torbe, koje mu je dao otac, izvrše oba kratku putnu molitvu i krenu zorom iz kuće: otac naprijed, a sin ponešto otraga i sa strane.

Put im je tekao pod srećnom zvijezdom. Sva trgovačka i novčana poslovanja svršavali su tako lako, kratko i povoljno, da je otac, koji se već počeo plašiti stalnih uspjeha, često u sebi šaptao: »ako Bog hoće«, »ako je Božja volja«. Odvraćao je sudbinu.

Putem je saznao, da je cijena raskošnim predmetima neobično poskočila poradi ženidbe francuskoga princa sa španjolskom infantkinjom. Poradi toga mu je pošlo za rukom da proda svoju robu na veresiju primivši tako veliku kaparu, da je to bilo znatno više, negoli je unaprijed sračunavao. Pokazalo se, da su dužnici svi do jednoga ljudi imućni i pristupačni, koji spremno plaćaju svoje dugove. Na putu mu se nije dogodila nikakva smetnja ni poremećaj.

Svršivši povoljno sve poslove, uperi trgovac svoj put k onom primorskom prekrasnom gradu, gdje ga je čekao tovar zlatna pijeska. Trgovac je bio u duši veseo, makar da je katkada šaptao sebi u bradu:

»Inš' Allah«.*

Na udaljenosti od jedne stanice do mora i slavne luke svrate putnici u prenoćište, da jedu i da spavaju. Kao i uvijek otac je uzeo sa sobom bisage i pošao u gostionicu, a sin je odveo životinje u konjušnicu, rasedlao ih i položio im krmu. Zatim su obojica umili ruke, izvršili molitvu i sjeli k skromnoj večeri.

Još nijesu dospjeli da povečeraju, kad nagrne u gostionicu čitava hrpa ljudi sumnjiva izgleda, bučnih i slabo odjevenih. Oni zatraže vina, počnu piti i pjevati pjesme, i opet su pili vino. Doskora se zavade, svađa prijeđe u kriku, psovke i tučnjavu; blisnu noževi.

— Hajdemo od zla djela, — reče trgovac ustajući od stola. — Ja ću ti pomoći sedlati.

U tmini žurno osedlaju konja i mulu, izjašu na cestu i dotle su jahali žurno, dok iza njih nije utihnuo topot nogu i razjareni povici, koji su dopirali iz gostionice. Ali kad se stišalo, otac odjednom naglo suzdrži mulu, opipa rukama oko sebe i naloži sinu:

»Stoj! Okreni natrag!«

Sam neustrpljivo okrene mulu i priganjajući je bičem pojuri svom brzinom. Sin za njim.

Opet uđu u prenoćište. Pogledaju kroz prozore u gostionicu, osluhnu. Tišina kao u grobu. Gore svjetiljke. Ljudi spočetka ne vide. Tek kasnije, zagledavši se opaze na podu trupove i mlake krvi. Zazovu domaćina, poslugu. Nema odgovora. Sigurno su se poplašili klanja i posakrili se ili su pobjegli u šumu.

Trgovac baci uzde sinu na ruke. Naglim koracima uspne se po stepenicama, uđe u sobu, prišao k onome mjestu, gdje su maločas večerali, sagnuo se nad klupu, — i sin opazi kroz prozor, kako je otac sa sjedalice podigao i prebacio preko ramena obje kožane torbe, svezane uzicom. Sad je tek sin shvatio, da su u žurbi zaboravili uzeti te torbe.

Ali izišavši napolje trgovac ne izusti ni jedne

---

* kismet; turska riječ: sudbina.

* Ako Bog da!

riječi objašnjenja. Pričvrsti torbe uz sedlo, baci se na mulu i ošine je bičem po trbuhu.

Dugo su cestom jurili skokom. Neprestano su se bojali: sad će u gostionicu nahrupiti policija, pojurit će za vrućim tragovima, pograbit će ih i predati sudu. A suca — bio ti nekriv ili kriv — ne ćeš se svega svoga života riješiti, dok ne osiromašiš do posljednje košulje.

U zoru stignu do malene rijeke, obrasle na obadvjema obalama svježim, sjenovitim gajem.

Tu otac zapovjedi, da se konji privežu uz drvo.

Oba izvrše jutarnje umivanje. Zatim otac naloži:

— Uzmi torbe i nosi ih za mnom.

Dođu na malu livadicu, sa svih strana zaklonjenu od tuđih pogleda. Trgovac stane i reče:

— Sjedni.

Sjedoše. Otac razveže obje torbe i šutke počne raspoređivati sve, što je bilo u njima, na dvije jednake hrpe. Sve popola: briljante, biser, tirkize — kamenčić prema kamenčiću po veličini i dostojanstvu. Tako isto i zlatan novac, jednako i čekove na banke bogatih Maura. Svršivši tu diobu reče:

— Tu su dva jednaka dijela. Jedan je — tvoj. Izaberi hrpu po volji, saspi sve, što je u njoj, u torbu, priveži torbu na svoje sedlo. Odmah ćeš sjesti na konja i krenut ćeš u tom pravcu, u kojem smo i dosad jahali. Iza pet minuta putovanja opazit ćeš, da se put razdvaja. Krenut ćeš nalijevo. Tako ćeš kraće stići kući. Pamti, da si sada u kući ti najstariji. Uredi život, kako hoćeš i umiješ. A ja ti ni savjeta ni blagoslova ne dajem. Idi. Dok ne stigneš do prve naseobine, ne smiješ se osvrtati natrag. Ja se dugo ne ću vratiti kući. Možda i nikada. Stupaj.

Sin je poslušao zapovijed bez riječi, pao ocu pred noge, poljubio zemlju među njegovim stopama, okrenuo se, sjeo na konja i iščezao među drvećem.

—

U raskošnom i slavnom gradu, u prijestolnici države bilo je uoči svečanoga blagdana. Zato su od rana jutra njegovi žitelji — počevši od premilostivoga i svemoćnoga vladaoca pa sve do najzadnjega podanika — držali strogi post. Do kasne večeri, do onoga doba, kad više oko ne može raspoznati crnu nit od crvene, nitko nije smio okusiti hrane, a ako bi tko ožednio, zakon mu je dopuštao samo ispiranje presušena grla čistom vodom. Naveče je svakoga čekala nagrada za ustrpljivost u obilnom jelu, poslasticama, voću, vinu i ostalom zemaljskom blagu.

U toj zemlji bio je i taj običaj, posvećen dubokom starinom: pozivati te večeri u svoj dom siromaha, sirotu, osamljena starca, ili putnika, koji nije našao noćnoga krova, a taj su običaj sveto poštivali u raskošnim bogataškim dvorcima i u naherenim kolibicama predgrađa. I eto, predveče, izlazeći iz hrama, obrati se jedan od najuglednijih i najpoštovanijih gradskih ljudi k prijateljima, koji su bili u njegovoj blizini, ovim riječima:

— Prijatelji — reče — ne odbijte mi ponizne molbe. Dovedite mi u kuću nekoliko sirotana, kakve samo nađete na ulicama i na pragovima gostionica. I što će biti slabiji, bespomoćniji i nesretniji, to ću ih s većom pažnjom i poštovanjem dočekati.

Čovjek taj imađaše neizbrojeno bogatstvo: dugačke njegove karavane zalazile su u daleku nutrašnjost zemlje sve do gornjega toka Velike Rijeke; lađe njegove s mnogo jedara brazdile su sva mora svijeta; mramorne njegove kuće s prostranim vrtovima i prohladnim česmama iznenađivale su svojom krasotom. No ako mu je bogatstvo pribavljalo poštovanje i udivljenje, svi su ga voljeli poradi njegovih duševnih vrlina: pravednosti, dobrote i mudrosti. Nikad njegove ruke nijesu oskudijevale za bijedne, nikad nije napustio prijatelja u času nevolje ili neuspjeha, a savjeti njegovi bili su u najzamršenijim životnim slučajevima tako sigurni i dalekovidni, da se njima često koristio i sam vladalac, — Prorokova sjena na zemlji.

Zato su mu se prijatelji, kao odgovor na njegovu molbu, poklonili i obećali mu po mogućnosti što prije ispuniti želju.

No jedan od njih reče napose:

»O, izvore dobra, pokrovitelju sirotinje, cjenitelju dragoga kamenja! Poslušaj milostivo ovo, što su mi ispričali moji sluge vrativši se iz kupališta, kamo je, kako ti je poznato, dužan toga dana poći svaki pravovjernik«.

U to kupalište došao je i jedan čovjek, tako star, tako oronuo i tako siromašan, kakav nije bio viđen u našem gradu, prepunjenom prosjacima. Sva njegova imovina sastojala se iz papuča, kožne torbe i krplja, kojega nije imao čime izmijeniti.«

»I eto, izišavši iz kupelji u odjevaonicu, taj siromah opazi, da je netko — ako ne iz koristoljublja, onda sigurno poradi glupe šale — odnio njegovu sirotinjsku torbu i uzicom povezane papuče ostavivši samo staru, svu prošupljenu odjeću. Svi, koji su se tu našli, bili su silno ogorčeni i razgnjevljeni. No još su se više začudili, kad su opazili, da se starčevo lice, umjesto da izrazi bol i mržnju, — zasjalo od radosti i veselja. Podigavši ruke prema nebu zahvaljivao je Bogu i sudbini tako divnim, iskrenim i žarkim izrazima, da su udivljeni gledaoci zamuknuli i u nedoumici odmakli od njega... Za toga čovjeka htio sam da ti kažem, o darovatelju smirenja, makar priznajem, da se meni taj čudan starac pričinja bezumnim.«

Ugledni bogataš zaklima glavom i reče:

— Da li je bezuman ili svet — mi ne znamo. Dovedi ga, prijatelju moj, što prije k meni. Bit će moj prvi gost danas kod večere.

I kad je nadošla dugo očekivana minuta i kad se u svim kućama prijestolnice zapalila jarka svijetla, a iz svih peći prostrli se zrakom opojni mirisi pilave[1], pečenih ptica i drugih mirisnih jestvina, bio je uveden stari prosjak u kuću znamenita bogataša. Sam domaćin dočekao ga je u dvorištu; s poštovanjem ga podupirao pod ruke i uveo ga u svečanu dvoranu; posadio ga na čelo i uzimao od slugu pladnjeve, da vlastoručno položi gostu najbolje komade.

[1] pilava — jelo od riže s mirodijama.

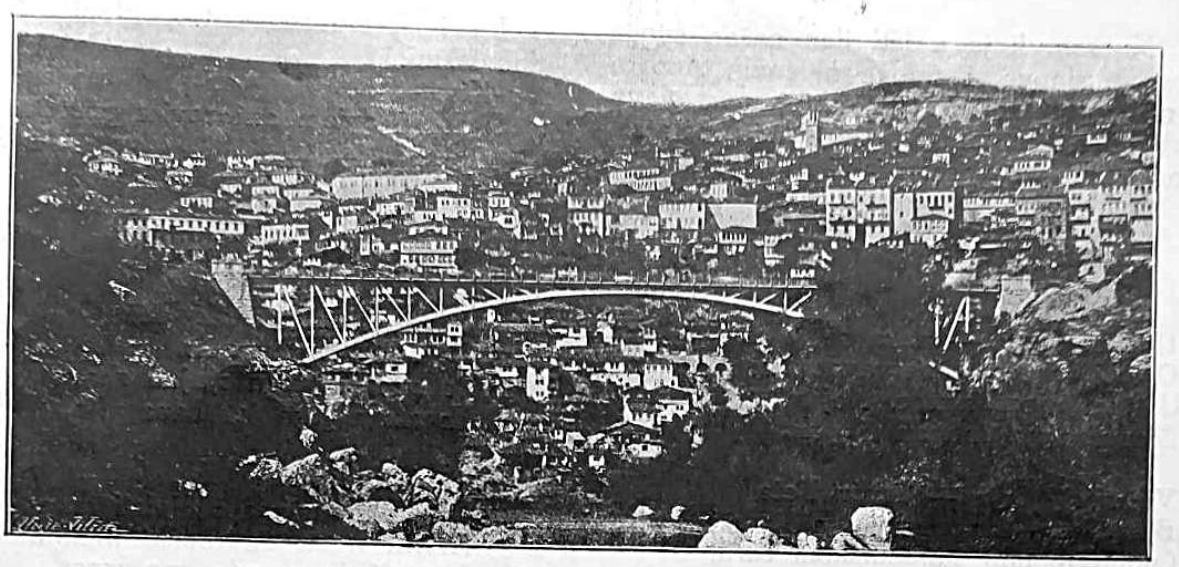

TRNOVO: MOST PREKO JANTRU.

Svi blagujući sa zadovoljstvom su gledali, kolikom je ljubežljivošću i dobrotom sjalo starčevo lice. A domaćin je uživao promatrajući njegove sjedine i skromnu staračku radost i zapita gosta:

— Reci, budi mi milostiv, ne bih li ti mogao čime poslužiti, moj oče, ispunivši kakvu tvoju želju — malu ili veliku .

Starac se vedro osmjehne i odvrati:

— Pokaži mi svu svoju djecu i unučad, i ja ću ih blagosloviti .

Prišli su mu redom, po starosti, četiri odrasla sina trgovca i tri mladića — unuka, i svaki je poklekao između starčevih koljena, a starac je polagao ruke na njihove glave.

Kad je taj starinski lijepi obred završen, posljednji je zatražio blagoslov znameniti trgovac. Starac nesamo da ga je blagoslovio, nego ga zagrli i poljubi u oba obraza i u usta.

I eto, podigavši se u velikom uzbuđenju s koljena reče znameniti trgovac:

— Oprosti mi, moj oče, pitanje, koje ti se usuđujem postaviti, i nemoj ga smatrati pukom radoznalošću. Za čitavo vrijeme, što sjediš u mom domu, gledam te pažljivo i ne mogu otkinuti svoga oka s tvoga poštovanoga lica, ono mi se pričinja sve više i više blizim i rodnim. Ne sjećaš li se, moj oče, nijesmo li se kadgod prije susreli . . . vrlo davnih godina.

— Rado ti opraštam, sine moj, — odgovori starac s milim posmijehom — i ja ću ti sa svoje strane postaviti pitanje: ne sjećaš li se sjenovita gaja na obali male rječice, tako isto mule i riđe kobile, privezanih o drvo, i dvoje ljudi — oca i sina, koji su na okrugloj livadici izasuli iz kožanih torbi drago kamenje i zlato te su dijelili popola? . . .

Na to se trgovac sagnuo do zemlje pred starcem i poljubio zemlju među njegovim stopama i ustavši uskliknuo:

— O, ljubljeni oče moj, zahvalnost Bogu, koji te je ovamo doveo. Pogledaj, evo — dom tvoj, a ovo sam ja i djeca moja, i unuci, svi smo mi robovi tvoji.

I zagrle se otac i sin i dugo su plakali od radosti. Plakali su i svi, koji su tu bili. Kad prođe neko vrijeme i nadođe slatka smirenost, onda zapita ugledni trgovac s nježnom učtivošću svoga oca:

— Reci, oče moj, zašto si onoga jutra razdijelio među nas svu svoju imovinu i zašto si zaželio, da krenemo na različne strane, rastavši se nadugo, ako ne zauvijek?

Starac odgovori:

— Vidiš li: jedva što smo krenuli za našim poslom, pratila nas je neobična sreća. Sjeti se — ja sam jednako ponavljao: »Inš' Allah«. Bojao sam se zavisti sudbine. Ali kad smo se povratili u svratište i kad sam našao netaknute naše torbe, koje su ležale na vidljivu mjestu, nadomak svakom pogledu i svakoj ruci — ja sam razumio, da takova sreća sve nadilazi, što se dešava čovjeku, i da mene odsad neizostavno, po pravednosti, mora zadesiti dugačak niz neuspjeha i nesrećâ. I eto, želeći očuvati tebe, moga prvenca, i sav moj dom od blize nevolje, odlučio sam otići od vas odnoseći sa sobom svoju neminovnu sudbinu. Jer je rečeno: za vrijeme oluje samo bezumac traži utočište pod drvetom, koje privlači munjinu . . . A ti, videći, do koliko sam bijede za tih godina rastanka dospio, — ne ćeš li zaključiti, da sam postupao dalekovidno.

Svi slušatelji, koji su pažljivo slušali te riječi, poklone se starcu i zadive se njegovoj mudroj pronicavosti i njegovoj čvrstoj ljubavi prema ostavljenoj porodici.

Samo jedan od najstarijih i najpoštovanijih gostiju zapita:

— Zašto si ti, brate moga strica, danas umjesto da plačeš, radovao se i klicao saznavši, da su ti ukrali posljednju prosjačku torbu? Nemoj se naljutiti, molim te, na moje neskromno pitanje i, ako ti nije neugodno, odgovori na nj.

Starac na to reče s dobrodušnim osmijehom:

— Zato sam počeo klicati, jer sam u taj čas odjednom shvatio, da je sudbini dogrdilo da me progoni dalje. Jer, razmisli i reci: može li se zamisliti na svem svijetu pod suncem čovjeka siromašnijega i nesretnijega, negoli je prosjak, kojemu je netko ukrao torbu? Nešto gore sudbina nije mogla izmisliti za me. I gledaj — ja se nijesam

prevario. Nijesam li ja u isti dan našao svoga sina i njegove sinove, i sinove njegovih sinova. A sada, ne bojeći se, da ću na njihove glave navući svoju zlu sudbinu, doživjet ću ostatak svojih dana u ljubavi, veselju i miru.

I svi su mu se opet poklonili i uskliknuli jednoglasno:

»Kismet!«

S dopuštenjem autorovim preveo:

M. Petanjek.

HRVATSKOJ.

Hridina budi — neka se lome
O tebi, majko — nepravde vali
U srcu djece sinova tvojih
Žerava tinja tamjan ti pali.

Vična si borbi — tisuću ljeta
Boreć se, — krepka u svojoj srži.
Čudno je bilo stambulskom caru,
Otkud ti snaga i šta te drži.

Čudno je bilo oholu Beču,
Bahatoj Pešti uzalud mito
Zaludu Košut u sjajnu zboru
Hrvatska gdje je? bana pita.

I čujmo sada zloguka glasa
Što kliče mržnja i zavisti crna
Hrvati treba da ropski kleknu
I manji da su od sitna zrna.

Hridina budi — neka se slome
O tebi, bjesne najezde vali
U srcu djece sinova tvojih
Žerava tinja tamjan ti pali.

Tonko Šoljan:

NAD KNJIGOM.

U sobi tama.
Knjiga se bijeli.
U dlanima teži mi glava.
Mislim i ne mislim ništa,
Gledam i ne vidim ništa,
Tek vani po krovu udara kiša
I kaplja u cijevi broji
I kaplja u cijevi kapa,
A sat u sobi marljivo klapa:
klipa... klapa...
U sobi tama, tek bijeli se knjiga
Pod malom, zelenom lampom.
Večernja trublja tuži kroz veo od kiše
Teško i dugo.
Umorna glava klanja se više i više...
Tiho!
Olovne vjeđe
Sve su mi teže i teže...
Na knjizi ruka, na ruci glava — leže...
— — — — — — — — — — — —
Srsi prožmu me hladni, ko ledena šapa,
Moja se glava glupo, ko pijana, diže.
Knjiga se bijeli,
A kiša polako kapa,
A sat u sobi samo marljivo klapa:
klipa... klapa...

Ana Prokop:

SANJE.

I.

Znadem, da kroz život
Nije lako proći,
I da još je teže
Do svog cilja doći.

II.

Pa ipak mi nešto
Olakšava jade,
I donosi na čas
Opet nove nade.

III.

To su moje sanje,
Što me često prate,
I kadgod sam sama,
Tad mi vrijeme krate.

IV.

Čim se veče spusti,
Ja se njima predam,
I u duhu čine,
Događaje gledam.

V.

Sanjarim o nečemu
Što ne može biti,
Sanjarim, o čemu
Tek se može sniti.

VI.

I ta kratka sreća
U trenutku ovu,
Uvijek meni neku
Snagu daje novu.

VII.

Jer me mnogo toga
U životu čeka,
I ne slutim, što će
Doći iz daleka.

Jagoda Truhelka:

ĐORĐO DRVOSJEČA.

I što je slušala, bilo je i za slušanje. Ta ovo je priča, da bi se slušajući od miline sva rastopila. I doista, Kristina se topila u slatkim suzama i umalo da nije i zaboravila, da se tu priča o proroku Eliji, koji je davno već pokojni, činilo joj se, priča se o živome Đorđu drvosječi i zloj djeci, i da treba tu djecu pokarati, ali samo da ih karanje ne bi suviše boljelo...

Malo je trebalo, da je nije zatekao gospodin. Ali kako rekoh, metla je u izvjesnim prilikama izvrsna isprika, i ona nije baš suviše ni marila, da je baš i zatekne, jer iza posljednjeg tutnja hvala Bogu nije grom ni u koga udario, jer se nijesu spominjala ničija imena, te tako će to zar danas da prođe onako đuture i njen mezimac Dragoš je spasen.

Umirena vrati se u kuhinju, i tu se nije ništa drugo dogodilo, osim jedino, što je prigorjelo meso. A i ovo se drugo još može da spase. —

Od toga doba Đorđe je mogao u miru da dolazi i da odlazi i da sijeće drva, nitko u nj više nije dirao. Štaviše, neki su đaci pokušavali, da mu se čak ulaskaju vičući mu preko svega dvora uljudno »Dobro jutro!« i nuđajući mu otpatke od cigara i druge milošte. No on se nije odazivao ni pozdravima niti je primao milošte, i na to su ga se uvriježeno okanili i potpuno ga mimoilazili.

Samo naše troje djece nije sustajalo u iskazivanju svojega poštovanja i ljubavi prema školskome drvosječi. Iza tatina vatrena govora u školi prvi se skrušio Dragoš i nije mirovao, dok nije iz Đorđa iskresao prvu iskru priznanja za njegove čovjekoljubljive napore. Đorđo se u njegovim očima prevratio u samog proroka — mučenika Eliju, postao mu je naprosto nepovredljivim čovjekom, kome treba da se primičeš s najvećim poštovanjem. To je Dragoš i pokušao s najvećom gorljivošću. Prilazi krotko drvenome zamku, za kojim se ušančio drvosječa od ostaloga svijeta, krotko pozdravi »Dobro jutro, gospodine Đorđo«, i vas gori, da mu učini kakovu veliku ljubav i dobro. Ali Đorđo i ne diže glave, kao da nema Dragoša ni na svijetu, gura pilu tamo vamo, i kao pilu tako ljulja i trese glavom, misliš, past će mu s ramena. Pila struže, drvo ječi, konj se pod njim ljulja, a Đorđeva drvena noga udara tvrdo po kaldrmi, udara bolno i očajno. Nekad se u tu čudnu svirku svakojakih glasova i stvari umiješa još jedan glas, čudan i kao da izlazi iz utrobe drveta, tajanstven i tužno zacvili pjesma otegnuta, mukla i plaha. To onda Đorđo pjeva zajedno sa svojom pilom, i što je pod gvožđem drvo bespomoćnije cičalo, i pjesma se izvijala jače i glasnije, čisto strugali glasovi kroz nos kao pila kroz ranjenu cjepanicu.

A Dragoš sluša, ne smije bliže, u ruci mu praznuju donesene ponude i milošte — lulica za krajcar, trupci cigara, komadi olovke i pisaljke, besposleno puce i bogzna kakve sve džidže (igračke), što se Dragošu činile vrijedne i velike i kojima su bili puni njegovi džepovi. I tako on čeka strpljivo, dok Đorđo presiječe cjepanicu, i jedva dočeka. Još malo, i gvožđe će stići na dno. Drvo već počinje da cvrlji, piljevina sve divljije praši i pršti naokolo pa i po Dragošu, glava se drvosječina sve strašnije ljulja, a glasovi pjesme otkidaju se iz Đorđevih grudi kao eksplozije.

Bogo moj, kako to samo dugo traje, dok pila pregrize panj! Dragoša spopadne nestrpljivost. Oprezno stane prelaziti preko isječenih cijepaka sve do drvena konja, pa kao da mu u ruci gore doneseni darovi, zapita uljudno:

— Dragi Đorđo, molim, pušite li vi?

Đorđo ne odgovara, samo još bješnje sijeće i bugari.

Na to mu Dragoš pod nos pruži preko konja i panja trupčić cigare.

— Evo, dragi gospodine Đorđo!

Ali Đorđo ne zna za šalu.

— Idi otale, — zar da se zapale drva?

— Ta, ona još i ne gori! — uvrijedio se Dragoš, prestrašen Đorđevim neprijaznim dočekom. No on zato ne će popustiti, nego će prvom zgodom nastaviti opsadu opore drvene tvrđave.

Iza toga eti ti Anice.

— Dragi Đorđo, molim, pustite me, da nahranim piliće u drvarnici i da uzmem triješća. Ne ću vas puno smetati: Đorđo časom prestane s poslom, čak uzme da uklanja drva, što su zakrčila ulaz u šupu. Kad se vrati svome konju, a tu na cjepanici leži jabuka, Anica nije vidjela, šta je radio, ali kad je iza duljega vremena pogledala, jabuke nije više bilo. I tu ona tako sad čuči pred korpom s pilićima, hrani ih, miluje i sluša Đorđu, kako napolju pilom svojom gudi po cjepanici, sluša, kako gvožđe zveči i zvoni, kako hrastov trupac škripa i hripa i uzdiše i hropće u smrtnoj muci i nevesela se pjesma drvosječina tužno slaže sa samrtnom pjesmom nevoljnoga drva pa se jedva razlikovala jedna od druge. I to je bilo tako tužno i sjetno, kao što je bio tužan i sjetan jesenski kišljivi danak.

I to tako zar ide od jutra do mraka, mislila je Anica sućutljivo u svome srcu i zagledala se Đorđi u ružno i tužno lice. A htjela bi i da uhvati riječi čudne mu pjesme. No ni to nije lako, jer kadgod je tko blizu, on snizi glas i čuje se samo rogobor, koji se vrlo malo razlikovao od škripe i sječe njegove pile. Najposlije ipak usiječe joj se u pamet barem napjev, a i po koja riječca, makar je našla malo smisla u njoj. A ta je pjesma glasila ovako:

— Trajna nina nena, visoka planina. Trajna ninaninena, visoka planina!

I tako vazda isto, bez početka, bez kraja.

— Sad ga imam, — slavodobitno zaviknula jednoga dana Anica uletjevši u kuću.

— Koga imaš? — pitaju braća zavidno i lakomo.

— Đorđinu pjesmu, Anica će po glasoviru, da je kuša sastaviti.

— I to mi je baš nešto! — naruga se braca Ćiro, — pih pjesma! Prebira Anica po tipkama, traži, izbira glasove.

— A šta ti to radiš, Anice? — pita tata.

— Tata, znaš, ona ti kom-pa-nira već čitav sat, — odgovori Dragoš petljajući oko neke nerazbirljive stvari.

— Komponira! — ispravi Ćiro, — jer on sve bolje zna.

— Tata, ja tražim Đorđinu pjesmu. Već sam sastavila sve glasove, samo mi još treba jedan takt. Eto, slušaj, to je početak:

— »Trajna nina ni nena«, a ovo je svršetak: »Visoka planina«. A sada mi fali samo još sredina.

— Tata odmah zna čitavu pjesmu.

— Čini mi se, da i više nema nego ovaj početak i taj tvoj svršetak, — nasmije se. — Ali tu je i knjiga, u kojoj je pjesma štampana.

— Aha! — sjeti se Anica, — o, znam ja. Kako se nijesam odmah sjetila! Sto pjesama hrvatskih.

I dok je Anica prekopavala među svojim knjigama i notama, tata sio za glasovir i svirao pjesmu na pamet, i to nesamo početak joj i svršetak, nego i ono nešto sredine i sve iskiti i isprati punim šakama glasova.

— Evo je! — klikne Anica, donese knjigu i zapjevavši glasno jasno rekne na posljetku:

— Tata, znaš, otvorit ćemo prozor, neka Đorđo čuje, da pjevamo njegovu pjesmu. Bit će mu drago.

I sad se veselo orilo po svoj kući Aničino pjevanje i tatina svirka. Anica izviruje kroz prozor, šta će sada Đorđo, kad li zbilja nakon malo prestao da sijeće pa se zagledao spram kuće. Onda Anica izide pa smjelo zapita:

— Jeste li čuli, čika Đorđo, pjevali smo vašu pjesmu.

Đorđo umalo da se nije preplašio, ali ne rekne ništa, samo pilji onim jednim živim okom u Anicu.

— Je li vam drago? krotko zapita djevojčica.

A Đorđo je samo gleda, a tako zahvalno i pokorno, da se Anica s mjesta vratila u kuću i ponovno zapjevala.

— Neka mu bude malo veselo i da ne bude vazdan samo tako tužan, ispričavala se pred Kristinom:

— Trajna nina ni nena — visoka planina!

IV.

Tako su se zametnule prve prijateljske veze između Đorđa drvosječe i učiteljeve djece. I da Đorđo nije bio kruta i nezahvalna srca, pokazalo se još isto veče, jer se iza njegova odlaska našla pored košare s pilićima hrpa sitno iscijepanih tresaka, da je Anica od uzbuđenja vrisnula i odmah napunila keceljicu i odnijela Kristini u kuhinju.

— Eto, to sam ja vama ispjevala u Đorđa, da lakše naložite vatru, pohvali se.

Ni Dragoš nije više uzalud obilazio oko drvljanika, da se kakogod dokuči do interesantnog drvosječe (tu je riječ nekidan čuo od mame). Đorđo se više ne krati da primi ponude; on uzima sve, što mu se dâ: i trupčiće od cigara pa i čitave, prima puca i dugmad, koliko mu god Dragoš donosio, pio je vruću kavu, koju mu je donosilo ove troje djece u svečanoj povorci jutrom, jer je već ohladno i treba da se popije nešto toplo, a ne da se jede samo suhi kruh i pije studena voda iz bunara, kako je to vidjela Anica, a Dragoš lakomo potvrdio. Zar mama i Kristina ne viču i zapovijedaju svaki dan, da se mora kava i juha da piju, dok su vruće? No dakle! I mora se reći, ovo je zatjecanje u iskazivanju simpatija ispreko drvena bedema jednog dana našlo i svoju nagradu. Tako naiđe Dragoš jedno jutro na krasna kolica, u koja je odmah zapregao drvena konja, sakata doduše, ali i taj se konj jednom kao preko noći našao čitav. A i Anica ne osta kratkih rukava, nego se naskoro i ona mogla obradovati lijepim malim lučijim stolićem i klupčicom. Čak i Kristini se našlo dobrih ponuda, sve onako poizdaleka i plaho ali vrlo razgovijetno, makar ona nije pokazivala ni najmanjeg interesa za Đorđa. Kao i dosad ona vitla metlom i sudoperom, premeće lonce i tave po ognjištu i — potiče vatru i doduše potiče je triješčem i cjepkama, kakovih donle nikada još nije bilo u kući. Kakva je to sada samo bila divna potpala — samo bi onako vatra izjutra planula, jedva što joj je primakla sumporaču. Čisto kao da su drva umočena u smolu i vosak, gore i bez vatre!

Jedini Cićo nije još imao čime da se podiči sa strane Đorđine. I doduše nije ga nitko još ni vidio, da bi mu bio suviše blizu prilazio, makar je dosta obilazio dvorištem — ama sve poizdaleka od Đorđine drvene tvrđe. Nikome se ne odaje, ali zato vrlo oštro prisluškuje, kako teče drvarski posao i prati krišom svaki glasak na drvljaniku. I kad nije bilo nikoga blizu, sastavljao je sve manje i manje krugove oko drvosječe, dok se jednoga dana ne odvaži i zavuče pod vrata drvarnice i stane u njoj nagomilane cjepke slagati na započetu kamaru. I to sve bez riječi. Đorđo kao da i ne vidi, radi svoj posao, nameče kladu za kladom drvenome konju među uši, zvoni gvožđe i sjaju mu se zubi kao okrutnome zvjeretu, lakomo žderu drvo, drvo cvrči, ječi i krši se kao u smrtnoj boli, a Đorđi se niz čelo i lice i vrat cijede potoci znoja. Da li i njega spopala muka, što su vrištila u jaucima hrastova debla?

Ne, ta i on pjeva, pjevuca, struže kroz nos sjetno, tugaljivo, bolno:

— Trajna nina nena, trajna nina nena visoka planina!

I drvo pomalo izdiše, istočila ga pila do kraja. Gvožđe još jednom, dvaput oštro zašgrgutne, drvo bolno zajaukne a onda se očajnim vriskom pretrgne, u dvije se pole raspadne i spusti s muklim tutnjem — kao posljednjim uzdahom — s obje strane konja na zemlju, među ostale žrtve.

Istom sada Đorđo digne glavu i primijeti Ćiru i njegovu rabotu. Malo stoji kao u čudu i pitanju, ali ga Ćiro brzo izbavi neprilike:

— Znate, čika Đorđo, da vam bude posao malo lakši, reče krotko.

Đorđi prođe licem neobjašnjiv izražaj ali nimalo neprijazan i to osokoli Ćiru pa nastavi posao.

Jedno vrijeme radilo se dakle tako šuteći. Brdo cjepaka pred vratima drvarnice brzo opadalo. Kad Đorđo svrši kladicu, Ćiro odmah k njemu, pomogne mu navaliti drugu, ali počne i razgovor, na koji se već dugo spremao. Spremao se

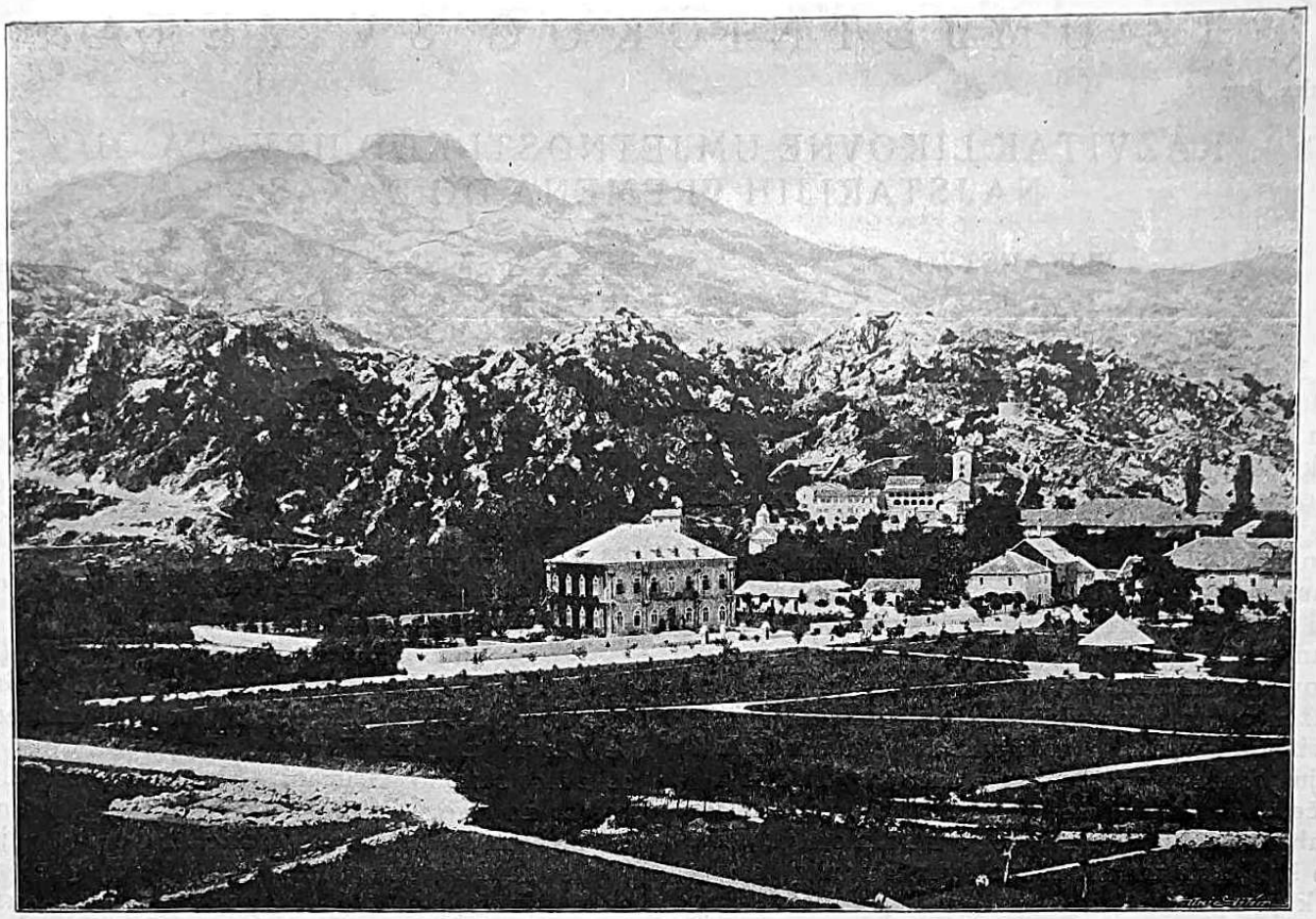

CETINJE S ISTOČNE STRANE.

ovako razmišljajući: Đorđo je svakako neobično čeljade. On je sasvim drugojačiji od svih ljudi, koje Ćiro poznaje. Ne možda poradi drvene noge ili slijepa oka — drvenih nogu ima u našem gradu dosta, tu je odmah Joco verglaš i još dva tri prosjaka, što su svi u ratu izgubili žive svoje noge, i slijepaca je bilo, to na jedno oko, to na obadva. Malo je neobičnije na Đorđu ona velika kolasta naušnica u lijevome uhu, to u nas nikako ne nose muškarci, i zato je Ćiro umovao, mora da je Đorđo došao iz daleke neke zemlje. Osim toga Đorđo govori sasvim drugojačije hrvatski, nego što se govori u našem kraju i najposlije Đorđina pjesma zove se »Vrbniče nad morem«, to je Ćiro čitao u onoj knjizi Aničinoj, gdje je ta pjesma naštampana. I zato dođe Ćiri misao jasna i sjajna: da Đorđe nije možebiti s mora došao? I sad ne budi lijen, hoće pošto poto da zadovolji svoju radoznalost pa držeći u ruci posljednji naramčić drva zapita krotko i polako:

— Zar ne, dragi čika Đorđo, jeste li vi vidjeli more?

Đorđo upravo htio da počne nanovo sjeći, kad ga ustavi pitanje Ćirino. Zar mu nije bilo, kao da tkogod iznenada dirne u bolnu žicu zaboravljena i prašna glazbala, davno nekidanu, i ona zazuji tiho i bolno pa onda sve jače zvoni i dočarava davne slike i uspomene? Đorđo se zagledao preda se u neke velike daljine i dubine, kao da okom prevaljuje neizmjerne prostore, a na licu mu se zatalasala ona isprekrstana oranica brazda i brazgotina, kao kad se ustalasa more na nenadanom dobrom vjetru. Onda se iz oka izlije slap čudna svijetla i preplane nakazno lice jednim neizrecivim blaženstvom, da je postalo lijepo i privlačljivo. Napokon prousti tiho i bolno: (Nastavit će se.)

Lea:

JESEN.

Kiša sipi. Svijetlo sivo
Prodre kroz maglu gustu,
Koja kao lako tkivo
Obvija tu zemlju pustu.

List za listom drščuć pada
Satkiva tlu zlatan ćilim.
Tužnu pjesmu lahor sklada,
Prišaptava glasom milim:

Tiha jesen svud se šulja,
Svud nestaje žara,
Tek neznana sjeta osta
Koja srce para.

IZ UMJETNIČKOG SVIJETA

Luka Rupčić:

RAZVITAK LIKOVNE UMJETNOSTI KOD HRVATA OD NAJSTARIJIH VREMENA DO DANAS.

SLIKARSTVO.

Prvo doba.

Minijature.

Sitno slikarstvo ili tako zvane minijature javljaju se usporedo s pisanjem i ukrašivanjem različitih knjiga i tekstova pisanih rukom, jer srednji vijek još nije poznavao štampe sve tamo do Ivana Gutenberga (1450). Carevi i vladari pojedinih država imali su na svojim dvorovima posebne činovnike, koji su se bavili samo pisanjem i prepisivanjem. Po samostanima su bili također određeni posebni pisari monasi, koji su se bavili prepisivanjem knjiga. Razumljivo je, da se među takovim pisarima našao i pokoji umjetnički talenat izražen u obradbi početnih slova (inicijala) u tekstovima ili u ukrašivanju samih slova dodajući na kraju tekstova vinjete (male sličice). Tekstovi su se često ilustrirali, osobito molitvenici, Sv. Pismo i nabožne knjige. Trebalo je na malom prostoru, kao što je na pr. obični molitvenik donijeti sličice, na kojima će se jasno razabrati po čitave hrpe figura

Ograničeni na tako mali prostor trošili su minijaturisti mnogo vremena na traženje tehničkih mogućnosti; da izvedu svoja djela. Tako su s vremenom pronašli posebna pera i kistove podesne za tako male dimenzije. Majstori su ta svoja otkrića tajili čak i pred svojim učenicima, te je i to jedan od mnogih razloga, da kasnije, a pogotovu danas nema minijaturista u starom smislu riječi.

Od naših najstarijih minijaturista treba spomenuti Ivana iz Senja. On je pisao crkvene glagoljaške knjige za jedan češki samostan u Pragu, kamo ga je pozvao sam kralj Karlo 1359.

Godine 1368. ukrašuje glagolski misal krbavski knez Novak posvećujući osobitu pažnju izrađivanju inicijala i vinjeta. Osobito je zanimljiv psaltir sačuvan u nadbiskupskoj knjižnici u Zagrebu, koji je slikao đakon Moja. Ovaj je psaltir sav isprepleten ornamentima u geometrijskim oblicima, koji tu i tamo prelaze u lišće i biljke. Popovi glagoljaši izrađivali su svoje svete knjige slično tomu psaltiru. Pop Ivan Krivonos izradio je tako Assemanovo evanđelje, koje se čuva u Vatikanu.

Naša Strossmayerova galerija ima uz ostale minijature jedan prekrasan zagrebački misal iz XIV. stoljeća i osim toga minijature Matije da Milano.

Sitnoslikarstvo imade veliku prednost pred običnim slikarstvom u tomu, što ono na malom komadiću pergamene, drva, slonove kosti ili na kovini može da dade jači pregled sadržaja. Gledajući minijaturu čovjek se udube u jednu malu površinu, i ne krećući očiju ni glave može da se uživi i da snažno osjeti ljepotu male sličice.

Sam je umjetnik više sabran, kada izrađuje malu sliku, nego kad se bori s većim površinama. U tomu leži također razlog, zašto umjetnici prave najprije male skice, a kad ove uspiju, daju se na izrađivanje većih ploha. S istoga razloga voljeli su sitnoslikarstvo ljudi više mirne prirode, povučeni u samoću, nespretni za guranje u društvenom životu. Sitnoslikarski je materijal bio razmjerno pristupačan ako ne brojimo naročite skupe podloge, na kojima se radilo po narudžbi bogatih ljudi (slonova kost, skupocjene kovine i t. d.) Koliko nije bilo pergamene, radilo se na običnoj kosti, na koži, drvu i t. d.

Najveći majstor svih vremena u sitnoslikarstvu bio je Hrvat Jure Glović.

Njega su zvali u Italiji Don Julio Clovio (Klovio). On se rodio u hrvatskom Primorju u Grižanima god. 1498. Već od osamnaest godina nalazi se Clovio u Veneciji pod zaštitom biskupa, koji se zvao Marino Grimani. Slučaj, da se Clovio nalazi na dvoru kralja Ljudevita II. u Budimu i da sudjeluje u boju na Muhačkom polju, gdje je Ljudevit II. poginuo, može biti u vezi s diplomatskim odnošajima, koje je papa imao s ugarsko-hrvatskim kraljem. Svakako je Clovio još kao mlad došao u najtjesniju vezu s najvišim dostojanstvenicima crkvenim i svjetovnim toga vremena. Da je Julio Clovio bio poznata ličnost u Italiji, vidi se po jednom njegovu pismu, što ga je pisao kardinalu Farnese preporučujući mu mladoga slikara El Greca, koji je kasnije postao slavni španjolski slikar u Toledu pod imenom Theutokopulos. Pismo je datirano 16. novembra 1570. U njemu Clovio toplo preporučuje svoga mladoga prijatelja i moli kardinala, da tom »mladom Krećaninu«, učeniku Tizianovu dade sobu u svojoj palači u Rimu. Greco je cijenio staroga »maćedonskog« minijuturistu, koji je bio stariji od njega ništa manje od 50 godina. Pisac Francesko Holandeski naziva Clovia Julije iz Maćedonije. Kako je došao do toga, ne zna se.

El Greco (Domenikos Theutokopuli) portretirao je Julija Clovia. Taj se portret nalazi u muzeju u Napulju. Tu je prikazan naš Clovio, kako sjedi. Glava mu je bez kose, usta se sakrila u jaku brčinu i bijelu bradu. U rukama drži knjigu minijatura. Danas je prilično sigurno, da je Clovio poznavao i slavnoga kipara Michelangela, kojega je nastojao imitirati u svojim sitnoslikarijama. Clovio je izrađivao i slike. Ilustrirao je Danteovu »Božanstvenu komediju« te je radio za španjolskoga kralja Filipa II., za papu Pavla III., zatim za Pavla IV. On je tako savršeno izrađivao svoje stvari, da su ga svi suvremenici zvali »Rafael miniatura«.

Clovio je umr'o u osamdesetoj godini života god 1578. gotovo slijep od silnoga rada, a zakopan je u Rimu u crkvi sv. Petra da Vincula. Nad grobom stoji natpis:

Domino Julio Clovio de Croatia.

UMJETNIČKI ŽIVOT U BUGARSKOJ.

Slikarstvo.

Umjetnički život u Bugarskoj razvija se jačim tempom nego kod nas. U Sofiji je ove godine priređena već druga skupna izložba bugarskih umjetničkih društava i pojedinaca, koji nijesu organizirani.

Najjače je zastupano društvo Rodno iskustvo (Domaća umjetnost.) Većim dijelom ispunjaju zidove Akademije portreti i krajobrazi. Uz poznata starija imena prof. St. Ivanov i Dečko Uzunov, koji idu utrtim putovima, stoje dva mlada slikara Vasilij Stoilov i Ilija Petrov, koji oživljavaju svoje portrete prekoračujući naravne kontraste i pojačavajući pojavu prostora. Ovi su slikari po prilici na raskrsnici, na kojoj su stajali naši mladi prije desetak godina. Portret stare žene od Stoilova, makar kako bio jak i naturalističan (po naravi, po prirodi) ne djeluje onako, kao što bi djelovao, da je figura ispunila platno. Velike pozadine kod portreta, kao i kod prikazivanja kakovih mu drago grupa, oduzimlju od učinka samog portreta ili grupe, i slika biva romantična, što ona ne smije da bude.

Naši su mladi bili u tom mnogo dalje. Ako pogledamo u Strossmayerovoj galeriji autoportret pokojnoga Kraljevića, past će nam u oči prazna siva soba kao pozadina, koja usprkos velikog komada platna, što ga pokriva, nimalo ne djeluje romantično. Tu je izražena jedino snaga samoga praznoga prostora i upravo strašna praznina sive sobe.

Kao modernist označen je na ovoj izložbi Vladimir Dimitrov-Mojistora sa svojom »Molitvom« i Grobljem.

Pokraj Rodnog iskustva dolazi Društvo slikara južne Bugarske, među kojima je vrijedno spomenuti imena D. Dečev i N. Dimitrov. Zatim Društvo slikara u Bugarskoj donosi zanimljivih pokušaja od nesumnjive vrijednosti.

G. Mašev donosi novu misao o Adamu i Evi. Eva u nekom komičnom položaju vuče Adama k zmiji, koja drži već priređenu jabuku, da mu je pruži.

P. Pavlov slika moderne pejsaže.

M. Donev prikazuje veliku kompoziciju seljačke obitelji, koja je toliko karakteristična, jer je to njegov prvi nastup.

Od slikara, koji nijesu organizirani, valja spomenuti imena Tzeno Todorov, Al. Mutafov i A. Popov. Kao poznati i priznati umjetnici donose djela, o kojima ne treba raspravljati.

Napokon nas evo kod društva »Suvremena umjetnost«. Da i u Bugarskoj suvremeni umjetnici donose pečat dekorativnosti u svojim djelima, posve je jasno, kad znamo, da je dekorativna umjetnost uopće dala poticaj i mogućnost, da se razviju najmodernije umjetničke struje, označene svim mogućim — izmima. Među ovim se najjače ističu Boris Eliséev, M. Badjov i gospodice N. Foutékova, Ivanova i Gateva Simeónova.

Napokon dolaze tako zvani neovisni slikari, među kojima su najpoznatiji P. Mozorov sa svojim »Robovima« na velikom platnu, Kodjamanov sa svojim svijetlim malim krajobrazima i I. Tričkov, koji pokazuje osobiti talenat za dekoraciju.

KIPARSTVO.

Kipari donose na ovoj izložbi nešto nacionalno bugarsko, što se u slikarstvu toliko ne očituje. Kad promatramo Majku i dijete od Iv. Lazarova, onda nam je pred očima prava Bugarkinja s tipičnim rupcem na glavi. Teške ruke i odijelo stilizirano je tako, da majčin sjedeći položaj s djetetom na krilu djeluje sigurno, čvrsto i monumentalno. Pokraj Lazarova stoji St. Peičev, M. Ivanov i gđica Miléeva svi iz društva Rodno iskustvo. Od Društva slikara u Bugarskoj najjače se ističe Bogdanov-Dudulov, M. Markov i M. Zankov.

Profesor Vassilev, član Društva suvremene umjetnosti izložio je projekt za spomenik Cara Simeona. Mladi umjetnik K. Georgijev izlaže grupu »Seljakinja«. Kako vidimo, mladi umjetnici slikari i kipari posežu u narod, da tamo nađu vrelo svoga stvaranja. Bugarska umjetnost uopće po načinu izražaja i po sadržaju više je bugarska nego međunarodna, ona je bliže shvaćanju širokih slojeva bugarskoga naroda, zato ne smijemo u njoj još sada tražiti velikih ideja sveslavenstva i svečovječanstva, što će s vremenom sigurno doći.

R.

Vitomir Pekić:

HRVATSKI OPERNI SKLADATELJI.

Vatroslav Lisinski i Ivan pl. Zajc.

Osnutak opere pada pod konac 16. stoljeća. Nastala je u Firenzi, gdje su neki učenjaci i glazbenici htjeli oživjeti starogrčku melodramu. Među tima bio je i Vincenzo Galiki, otac glasovitog astronoma, koji je najprije uglazbio neke prizore iz Danteove »Božanske komedije« (I. dio »Pakao«) zatim tužaljke proroka Jeremije. Godine 1594. uglazbio je Jacopo Peri operu »Dafne«, koja se izvodila s velikim uspjehom. Ovo je zapravo prva prava opera, pa Perija smatraju osnivačem opere. Nova vrsta glazbene umjetnosti brzo se proširila sjevernom Italijom. U to prvo doba nijesu se dakako opere izvodile u kazalištima, već su bile obično glavna točka velikih svečanosti. Tako je Perijeva druga opera »Euridice« bila napisana za svečanost vjenčanja Henrika IV. godine 1600. u Firenzi. Prve opere nijesu iziskivale mnogo vremena za skladanje, jer orkestra nije bilo ili je bio malen, pa nije onda ni čudo, da su tada mnogi skladatelji napisali i preko stotinu opera. Iz Firenze prešlo je vodstvo opere u Mletke. Ondje je djelovao prvi operni skladatelj, u današnjem smislu, Claudio Monteverde (1567.—1643.), koji je orkestru otvorio put samostalnosti, dok je dotada služio samo kao pratnja pjevačima. Iz Italije proširila se opera kasnije u sve kulturne evropske zemlje i razvijala se postepeno sve više i više. Mnogi skladatelji bavili su se isključivo operom, dok imade dosta velikih, pače i najvećih (Bach!), koji je nijesu gojili. Zanimljivo je također istaći, da je malen broj kompozitora, kojima dvije ili više opera stoje na istoj visini. Obično im druge znatno zaostaju za najboljom.

Osnivač hrvatske opere jest Vatroslav Lisin-

ski. Prije njega nije u nas kušao nitko da se ogleda u toj vrsti glazbe, a to je i razumljivo, jer se u njegovo doba tek počela zapravo ozbiljnije gojiti ova prva od umjetnosti.

Vatroslav Lisinski rodio se u Zagrebu 8. srpnja 1819. Otac njegov bio je podrijetlom Slovenac i zvao se Andrija Fuchs. Ime »Lisinski« upotrebljavao je Vatroslav u početku kao umjetničko ime, a tek godine 1850. dade si službeno promijeniti prezime Fuchs u Lisinski. Još kao malom djetetu dogodila mu se nesreća, da je ozlijedio nogu, pa je uvijek upotrebljavao palicu kod hodanja. Gimnaziju je svršio u Zagrebu. Kao gimnazijalac počeo je već učiti glazbu. Poslije filozofije (današnji 7. i 8. razred) polazio je pravničku akademiju, koju je svršio s vrlo dobrim uspjehom god. 1842. Poslije tih nauka dao se posve na glazbu, a poučavao ga je ravnajući učitelj glazbenog zavoda Đuro Karlo Wiesner pl. Morgenstern. U to se vrijeme osnovalo glazbeno društvo mladića, na čemu ima zasluga naročito prijatelj Lisinskoga pl. Štriga (1821.—1897.). Ovo glazbeno društvo priređivalo je koncerte. Kad se god. 1841. Ljudevit Gaj vraćao iz Dalmacije, odlučiše u Zagrebu da ga svečano dočekaju. Pavao Stoos spjevao je u tu svrhu prigodnicu »Iz Zagorja«, a drugovi Lisinskoga navališe na ovoga, da bi on tu pjesmu uglazbio, čemu se on najprije protivio izgovarajući se, da još nije dosta učio. Ali konačno pristane na njihova navaljivanja. I tako se kod Gajeva svečana dočeka orila ta pjesma po cijelom Zagrebu.

Lisinski je izvrsno uglazbio mnogo pjesama, kad se najednom Štriga dosjeti, kako bi bilo, da on uglazbi jednu operu. Lisinski se u početku branio, jer još nije umio orkestrirati, ali Štriga reče, neka on samo sklada za glasovir, i pjevanje, a oni će umoliti njegova učitelja Wiesnera, koji će im za bačvu vina rado instrumentirati operu. Lisinski pristane pod uvjetom, da mu dobave dobar libretto. Štriga se i za to pobrinuo, a onda Lisinskomu ne preostade drugo, već da se lati pisanja opere. No doskora uvidi, da tekst nije nikako zgodan za skladatelja. Zato je Demeter preradio čitav libretto. Konačno bijaše urečena prva predstava opere »Ljubav i zloba« za 4. travnja 1846. Kazalište bijaše puno, a uspjeh neočekivano velik. Godine 1847. pošao je Lisinski u Prag, da se na tamošnjem konzervatoriju usavrši, ponesavši sa sobom libretto opere »Porin«, koji je napisao opet Dr. Demeter. Ali na konzervatoriju ga ne htjedoše primiti kao redovnog slušatelja, jer je bio prekoračio propisani broj godina (bilo mu je tada 28). Zato je morao učiti privatno kod ravnatelja zavoda Kittla. U Pragu ostao je Lisinski 3 godine. Kada se nakon svršenih nauka vratio u Zagreb, imao je da doživi sama razočaranja. Nadao se mjestu ravnatelja na glazbenom zavodu, kako su mu to bili obećali, a kada je došao, primiše ga svuda hladno. Imenovahu ga samo nadzornikom, i to besplatnim, pa kako od toga nije mogao živjeti, morao je poučavati glasovir. Poslije je stupio u državnu službu, gdje se prehladio i dobio vodenu bolest. Na »Porina«, kojeg je donio dovršena iz Praga, nije nitko ni mislio. Međutim se bolest sve više pogoršavala, i Lisinski umre 31. svibnja 1854. u 35 godini života. Njegov »Porin« čekao je 50 godina na svoju izvedbu; izvodili su ga prvi put tek 2. listopada 1897.

»Ljubav i zloba« prva je hrvatska opera. U njoj je glazba dramatska, a imade mnogo lijepih melodija (među ostalima i »Blago, blago ah onome). Glazba je hrvatskog karaktera, ali imade mjesta, u kojima se opaža tuđi utjecaj, čemu se ne smijemo čuditi. U ono vrijeme bili su učitelji glazbe kod nas sami stranci, a moramo imati na umu, da je operu instrumentirao Nijemac Wiesner pl. Morgenstern.

»Porin ili Oslobođenje Hrvata ispod franačkog jarma« najveće je i najbolje djelo Lisinskoga. Glazba je bogata melodijama (na pr. »Zorko moja« . . .), izradba i instrumentacija savršena. To je prava junačka opera dramatskoga života. Naročito je važno istaknuti, da je Lisinski pisao »Porina« u doba, kada Wagner još nije došao na glas, jer bi inače neki možda rekli, da se Lisinski poveo za njim. Lisinski se poslužio duhom narodne popijevke. Sama ouvertura upravo je klasična te se može staviti o bok znamenitim Rossinijevim ouverturama.

Ivan pl. Zajc rodio se 3. kolovoza 1831. na Rijeci. Otac njegov, podrijetlom Čeh (zvao se Zagicz), bijaše ondje ravnatelj muzičkog zavoda i dirigent gradske glazbe i opernog orkestra. Prvu pouku u glasoviru i guslama dobio je Ivan od svoga oca, koji je bio vrlo strog, a nije ni mislio na to, da bi pustio Ivana da se sasvim posveti glazbi, već je želio da postane pravnik. Kao šestgodišnji dječak svirao je Zajc na javnom koncertu na Rijeci i ubrao velik uspjeh. Uto je već osjetio toliku sklonost glazbi, da je potajno i skladao. Napisao je pače i prvi čin opere »Marija Terezija«, ali na njegovu žalost otkrio to otac i zaključao rukopis, jer se bojao, da mu sin ne bi zbog glazbe zanemario školu. Kad je Ivan svršio gimnaziju, nagovoriše profesori oca njegova, da ga pošalje u Milano na konzervatorij. U Milanu je čudnim slučajem stanovao baš u istoj sobi, u kojoj nekoć i Verdi. Ovaj slavni skladatelj postao mu je uzorom. Na konzervatoriju je vrlo dobro napredovao i svake godine bio za svoje kompozicije nagrađen prvom nagradom (srebrnom kolajnom). Kada je bilo na koncu zadnjega godišta, imali su abiturijenti da izrade operu »Il Tirolese« po zadanom librettu. Prvu je nagradu odnio opet »Giovanni Zaytz«, kako su ga ondje zvali. Ta se opera zatim davala s velikim uspjehom u Milanu. Kad se Zajc izatoga vratio na Rijeku, preuzeo je službe svoga oca, koji je međutim već umr'o. G. 1857. se oženio. Stao je sada mnogo skladati, među ostalim i operu »Amelia«, kojom je na Rijeci doživio pravo slavlje. God. 1862. preseli se Zajc s obitelju u Beč, gdje je ostao sedam godina. U početku nije nitko mario za njega. Tek kad se upoznao s operetnim skladateljem Suppéom, rođenim Dalmatincem, ovaj ga preporučio drugim kazališnim ravnateljima. Poslije velikog uspjeha operete »Momci na brod« ušao je u volju Bečana, a ova i kasnije operete davale su se po čitavoj Evropi, pače i u Londonu. Jamačno bi Zajc i ostao u Beču, da nije zalazio u slavenska društva, gdje se upoznao s Preradovićem i biskupom Strossmayerom, koji ga sklonuše, da se vrati

u domovinu, i to u Zagreb, da ondje osnuje stalnu hrvatsku operu. Došavši god. 1870. u Zagreb, imenovan bi ravnateljem opere. Imao je mnogo posla, dok je uredio čestiti orkestar i pronašao među koristima dobre pjevače. Na ravnateljskom mjestu ostao je 19 godina. Za to vrijeme mnogo je radio; ali uza sav velik kazališni posao nalazio je vremena i za skladanje. Uglazbio je mnogo pjesama, među njima i »Glasnu jasnu«, zatim bezbroj prigodnica, jer gdjegod bijaše kakova proslava, eto ti priređivača Zajcu, da im komponira pjesmu. God. 1888. ukinuo je ban Hedervary hrv. operu, a Zajca staviše u mirovinu. Ali on je i dalje radio. Njegova glazba širila se po svoj Hrvatskoj, a prešla je i u Srbiju, gdje je njegova »U boj« toliko oduševila malaksale vojnike, da su posljednjim silama navalili i potukli Turke (kod Kumanova 1912.) i tako osvetili Kosovo.

»Nikola Šubić Zrinski« najpopularnija je Zajčeva opera. Prvi put davala se 4. studenoga 1876. uz veliko oduševljenje općinstva. Libretto je napisao pjesnik Hugo Badalić, i to donekle prema Körnerovoj tragediji »Zriny«. Ova Zajčeva opera obiluje lijepim melodijama (Koračnica: Nek Alah prati vijek, U boj, u boj mač iz toka, Zakletva: Tako meni Boga velikoga, Arapski ples, Romanca Zrinskoga, Ljubio je goluban, Cvate ruža rumena, I Zrinski će uminut i t. d.).

Osim »Zrinskoga« napisao je Zajc još nekih 20 opera: »Amelia« (1858.), sadržaj je napisan prema Schillerovim »Razbojnicima«. Ovdje se još vidi znatan utjecaj Verdija, koga se Zajc dugo nije mogao otresti. Zatim »Adelia« (1859), »Messinska nevjesta« (1858.), koja se radi skupocjene opreme nije mogla nikada izvoditi, »Boysiska vještica« (komična opera, 1866.), »Mislav« (1870.); to je zapravo hrvatska Zajčeva opera, kojoj je libretto napisao Franjo Marković. Za »Mislavom« slijedio je »Ban Leget« po tekstu Dr. Dežmana, ali tu je operu prebrzo izradio, pa je dosta površna u pogledu hrv. narodnih motiva; zatim već spomenuti »Zrinski« (1876.), pa »Lizinka« (1878.) komična opera po librettu Josipa Eugena Tomića, koji je tu preradio jednu Puškinovu novelu. Glazba je vrlo uspjela, laka i vesela. Manje je uspjela opera »Pan Tvardowsky«, koju je napisao za 25-godišnjicu svog muzičkog rada. Napokon da nabrojimo još nekoliko njegovih djela, kojima je obogatio naše kazalište, a koja su se davala sad s većim, sad s manjim uspjehom:: »Afrodita« (1880.) »Zlatka« (1885.), »Gospođe i husari« (1887.), »Mali divljan« 1889.), »Kraljev hir« (1890.), Armida« (1894.) »Primorka« 1896.). »Nihilistica« (1906.) i »O če naš« po Coppéu, preveo Julije Benešić.

I ako je Zajc mnogo, možda i previše, stvarao, te pri tom nije dovoljno pazio na vrijednost i narodni duh (bio je pod talijanskim utjecajem), ipak će u glavnim svojim djelima uvijek živjeti.

Zajc je umr'o 16. prosinca 1914. u starosti od 83 godine.

Literatura: Kod sastavljanja ovog prikaza služio sam se ovim knjigama: Kuhač: V. Lisinski i njegovo doba. — Kasovitz-Cvijić: Sličice o Ivanu pl. Zajcu. — Bremer—Schrader: Handlexicon der Musik.

IZ CARSTVA PRIRODE

Krunoslav Babić:

CEYLONSKI SLON.

I u Zagrebu imamo već par godina Zoologijski vrt, pa se nadamo, da ćemo kada tada imati prilike, da u njemu gledamo i slona, tu veliku, lijepu i pametnu životinju. A kako ona živi i kako je u domovini hvataju, neka nam posluži pričanje jednog Evropljanina, koji je dug niz godina živio na Ceylonu, tropskom otoku, biseru Indije, i lovio životinje u tamošnjim džunglama za veliki Zoologijski vrt u Stellingenu kod Hamburga.

Slon je doista »kraljevska« životinja, najznačajnija pojava tropskoga sunca i otoka. Već su odavna Indijci pripitomljivali slona, upotrebljavali ga kod dnevnih poslova, pa u ratu, i držali ga kod kuće. Slonove su osobito držali indijski vlastodršci i na njima su ukrašenima za svečanih zgoda jahali. Indijski pjesnici slave slona kao simbol mudrosti, bezbrojne su slonove skulpture na svetim mjestima Indije, pa se svuda susreću ili glava ili cijela životinja uklesana u kamenu. Ceylon je doista klasični slonov otok, budući da njegovi najbrojniji stanovnici, Singhalezi, i slon pripadaju jedno drugome.

Ima jedna vrsta slonova u vrućoj Africi, a druga u južnoj Aziji. Afrički oblik ima veće kljove, kod starih slonova upravo goleme i snažne, a kod azijskoga ima samo mužjak takve veće zube. Afrički je slon stekao takve zube u svojoj borbi za opstanak i treba da u afričkoj prašumi pokazuje to strašno oružje drugim jakim životinjama, pa da im tim ulijeva poštovanje kao i opomenu na posljedice svakoga sukoba s njima. Ceylonski slon ne treba tako snažne kljove, jer mu nijedna životinja na otoku nije pogibeljna, pa su mu zbog toga ti sjekutići (kljove) zakržljali. Pored svega pokazuje indijski slon u uporedbi s afričkim, cijelim svojim likom, osobito glavom svojom, plemenitiji izgled. Afrički slon ima kraće i više tijelo, nisku plosnu glavu s vrlo velikim ušima, tanko rilo, uska prsa i nelijepe noge. Indijski slon ima visoko svedenu glavu, široko čelo, manje uške, lijepo rilo i snažne noge, ljepši je i duhovitiji od afričkoga rođaka.

Indijski slon treba vodu i šumu, ili bar travne drvećem obrasle stepe, a živi u prednjeindijskom kopnu i na Ceylonu, u Assamu, Burmi, Siamu, na Malajskom poluotoku i Sumatri. Divlji je slon donekle noćna životinja, noću je od osme ure u večer do ponoći živahniji i poduzetniji, nego po danu, kad se zadržava u guštari džungla. Kad pane mrak, izlazi u šetnju, kadšto daleko, ne poznaje

nikakovih zapreka, penje se, odlično pliva i ljubi vodu, pa se dnevno kupa i polijeva vodom. Slonova su hrana lišće, granje i trava.

Zbog »slonove kosti« kljova progone živo afričkog slona, pa kako nema ničije zaštite, gotovo je istrijebljen u nekim područjima, gdje bijaše mnogobrojan, a njegov se indijski drug prilično mirno razvija i živi. Međutim napretkom ljudske kulture i tehnike, gradnjom željeznica i drugim sredstvima čini se da su i indijskom slonu dani »odbrojeni«, sve se više suzuje toj plašljivoj životinji životno područje džunglâ. Još pred stotinu godina bijaše na Ceylonu mnogo slonova, trebalo je od Colomba načiniti samo par engleskih milja i već si našao slona. U tri dana godine 1836. ustrijeliše četiri Evropljanina 106 slonova, a u četrdesetim i pedesetim godinama prošloga stoljepa isplaćivale su se nagrade za uništenje 5500 slonova; tada se dobivala, kako vidimo, nagrada za usmrćenje slonova, a danas... danas se mora

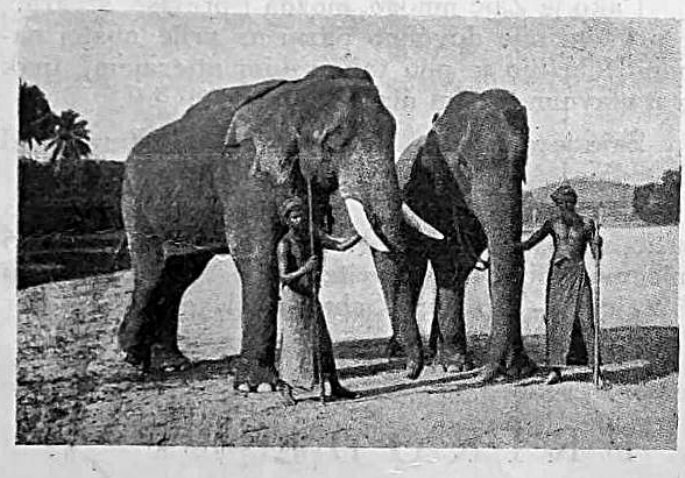

platiti globa da se zaštiti slon! John Hagenbeck (1922.) drži, da na Ceylonu ima još oko 2000 divljih slonova, a to je prema veličini otoka dosta malo.

Jedan soj slonova živi u većim stadima, otprilike najviše po 40 primjeraka, ali ih često ima zajedno samo pet do šest. Stado gotovo uvijek vodi stara ženka, koja ide naprijed, a drugi za njom jedan po jedan, pa je stari mužjak zadnji i zatvara povorku. Slon je u stadu mirna životinja, uklanja se čovjeku, gdjegod može, pa je opasna samo ženka, kad ima mlade. Slonove za rad dobivaju ponajviše lovom čitavih stada, a teže je s uzgajanjem.

Slon je životinja šumom obraslih bregova, ali se drži rado i u ravnicama, gdje je visoka trava, gdje se hrani travom i lišćem, u šumama poseže za bambusovim mladicama, lišćem grmova i drveća, za plodovima i sladornom trskom. Na dan treba mnogo hrane, oko 300 kg. U najvruće doba dana spava u guštari, a isto tako između ponoći i jutra. Sluh mu je dobar, vid nešto slabiji, ali dobro njuši, pa ako mu se želiš u šumi približiti, moraš se došuljati do njega u pravcu prema vjetru.

Drugi je tip slonova, koji žive pojedinačno, a to su ponajviše stari mužjaci, koje čovjek nerado susreće. Takav slon gazi živice i plotove, oštećuje i ždere mlado drveće, ruši slamne krovove kolibâ, trga drveće i baca ga kao iz prkosa preko putova. I ako je ovakav slon donekle ekscentričan, ipak je prilično mirna životinja, koja je čovjeku samo onda opasna, ako je progoni, a navaljuje, ako je ranjen.

Treći je tip slona pravi bič svoga kraja; i to je star mužjak, osobito zloban i pogibeljan, zovu ga »rogue«, pa je sreća, što su takvi pojedinci dosta rijetki. To je duševno bolesno biće, koje navaljuje na čovjeka, čim ga stigne, sve razara i ruši, pa pred njim nije ništa i nitko siguran. »Rogue« navaljuje na putnika, udara ga snažnim hobotom, hvata i lešinu, pa je diže visoko, baca na tle i gazi je do bezlične mase. U svojem bijesu i razdražljivosti razbija najjače daščane plotove, mostove, ako nisu od čvrsta željeza.

Što se slonove inteligencije tiče, ističu poznavaoci te životinje ovo: J. Hagenbeck veli, da svaka životinja ima toliko inteligencije, koliko je treba u svojoj borbi za opstanak. Slon je svakako duhovno darovita i razumna životinja, ali je, razumljivo, dosta nepovjerljiv, pa je zbog toga potreban oprez i s najpitomijim slonom. Prema svome uzgajatelju pitomi je slon vanredno nježan, ali stranca ne trpi, osjetljiv je i ne podnosi nikakvu šalu. Zanimljiv je lov na slonove, pa ćemo o tom reći nekoliko riječi. Slon se u sužanjstvu rijetko razpleduje, pa se svaki put moraju novi divlji slonovi uloviti i pripitomiti. U tu se svrhu upotrebljavaju samo slonovi u stadima, a ne pomenuti samoživci, pogotovu ne podivljali »rogue«.

Lov na slonove dopušta i odobrava oblast za svaki slučaj, a za ovakav sport se dopuštaju i gledaoci, koji čekaju i promatraju, kako se u ograđeni prostor dotjeraju divlja stada slonova. Kod takva se lova na slonove izgradi obor, od prilike u sredini šume, pa je ograđen od četiri metra visokih i jakih drvenih stupova zatvarajući kružni prostor od 150 do 500 metara promjera. Ulaz je u obor četiri metra širok i dade se zatvoriti teškom stupicom. Od ulaza obora vode van dva sve šira i šira krila od drvenih stupova (kao lijevak) oko sto metara u daljinu. Negdje se kod obora na sigurnu mjestu postavlja tribina za gledaoce, za oblasti, uzvanike i goste, da mogu promatrati divlju jurnjavu uplašenih slonova. Hajkači opkole u šumi neki prostor u opsegu od preko deset kilometara, pa ne dopuštaju stadima slonova bijeg iz toga područja; prema veličini obora treba za određenu množinu slonova po nekoliko stotina do 2000 hajkača. Hajkači nose baklje i kojekakva glazbala, kojima podižu viku i buku, a na čelu su im izvježbani lovci s pripitomljenim slonovima. S početka su hajkači udaljeni među sobom 60 do 80 koračaja. Kad je stado slonova opkoljeno, teško da će umaći svojoj sudbini, i ako uplašeni slonovi kušaju probiti krug hajkača. Baklje plamsaju, vika i hici iz pušaka stvaraju buku i zabunu, a hajkači sve više stišću svoje redove, pa okrug oko slonova postaje sve uži. Takva hajka traje različno dugo, kadšto samo tri do četiri dana, a može i dulje. Konačno prsten hajkača oko slonova postaje tako uzak, da se stado ne može pokretati, hajkači se spoje sa pomenutim krilima obora, s početka lagano i oprezno, a poslije sve brže,

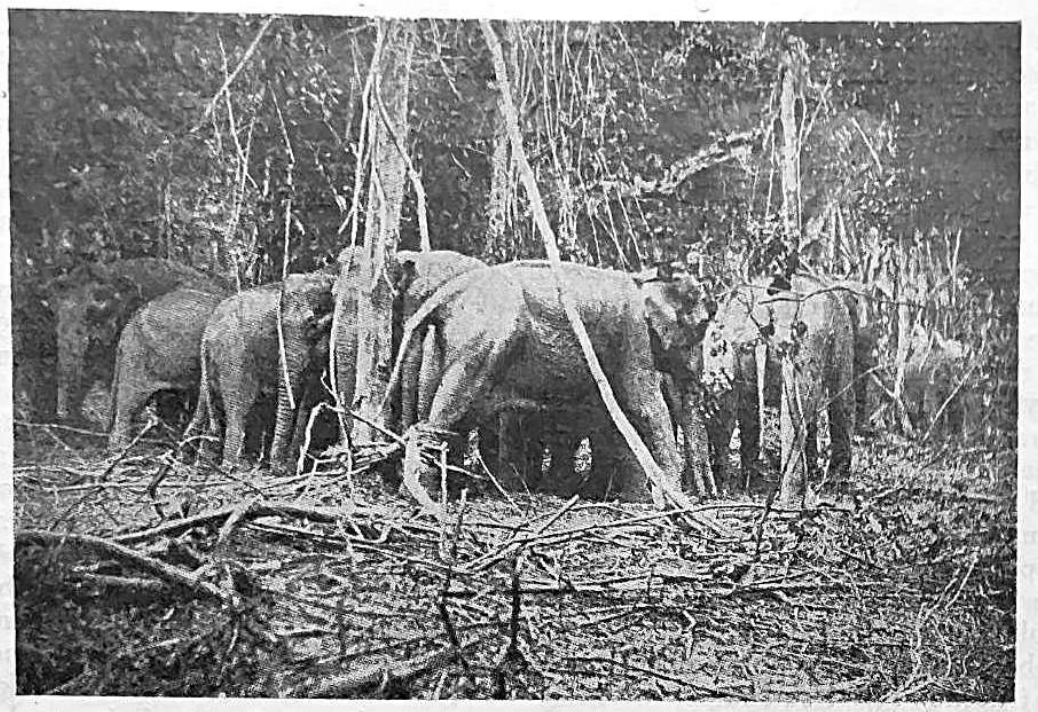

SLONOVI U PRAŠUMI.

dok životinje ne dospiju među krila obora i konačno budu potisnute u obor. Kad su slonovi dospjeli u obor, pada stupica na ulazu njegovu, i slonovi su sada uhvaćeni i na sigurnu mjestu zatvoreni. Sada dolazi najteži i najopasniji posao. Treba divlje slonove svezati za stražnje noge.

Kadšto ne polazi opkoljavanje slonova tako glatko za rukom, neki se snažni slonovi okrenu protiv progonilaca, probiju njihov lanac i bježe na slobodu, pa se moraju nanovo opkoljavati. Kad su slonovi ulovljeni i zatvoreni u oboru, nastaje bezglava i očajna trka amo tamo tražeći izlaz, pa kušaju rastrgati ogradu, trube na rilo i zdvojno se vladaju. Naskoro se umore i smire, pa ih sada treba svezati. Zbog toga se pusti u obor nekoliko snažnih pitomih slonova, na kojima jašu vodiči, oboružani oštrim kukastim motkama, da se u pogibelji mogu braniti od snažnog i okretnog rila tih divljih debelokožaca. Iza vodiča sjedi urođenik (shikari) ili kakav bijelac sportist, koji treba da sveže stražnje noge divljega slona. Ovaj je posao pogibeljan i treba da se izvrši brzo i energično. Pitomi se slonovi stisnu na stado divljih slonova, pa ih tako drže na okupu. Sada siđu »shikari« dolje, došuljaju se do stražnjih nogu divljih slonova i svežu jednu njihovu nogu debelom kožanom zamkom. Kožani je vez pričvršćen za ovratnik pitomoga slona i konop se nategne, kad se zamka povuče. Ovaj prvi posao je lakši, ali je teže obuhvatiti drugu nogu, jer se svezani slon slobodnom nogom žestoko brani. Svaki pojedini zadnjim nogama svezani slon bude sada pričvršćen kratkim konopom za jedno stablo. Najprije se svezani slonovi ostave da poste, gladuju, a tada im se pomoću pitomih slonova daje hrana i voda. S njima se postupa vrlo prijazno i hrane se, pa se divlji slon pomalo primiruje, privikava na blizinu ljudi, gubi podivljalost i napokon se povjerava čovjeku. Sve ovo traje prema starosti i temperamentu zasužnjenog slona različito, pa slonovi ostaju svezani nekoliko dana, a tada se odvežu. Sada dobije svaki slon svoje ime i prodaje se na mjestu kupcima, pa kad je već posve miran, tada se odvodi. Događa se, i ako rijetko, da se neki stari slonovi ne dadu nikako pripitomiti, pa ih tada strijeljaju.

Kažu, kao što sve snažne životinje, tako da ni slon nije sebi svijestan svoje velike tjelesne snage prema čovjeku, pa se brzo predaje svojoj sudbini. Ako ga čovjek susreće dobro, odmah ga zavoli i posve mu se predaje, pa vrši s početka jednostavnije poslove, što se od njega traže. Priučavanje na čovjeka traje uvijek duže, često po više godina, kad ulovljeni slon postane posve privržen i pripitomljen. Budući da je slon snažna životinja, može se odlično upotrijebiti za nošenje i vučenje teških tereta, za dovlačenje balvana i greda, za vučenje teških željeznih valjaka kod izgrađivanja cesta. Ako se pak od slona ipak previše traži, tada se opire i ne će da radi, jer kažu, slon pokazuje doduše osjećaj dužnosti, ali je i pravedan. Svoj teški posao vrši najsavjesnije i najmarljivije, ali čim odzvoni zvonce počinka u radionici, odmah prestaje da radi, ispušta teret i polazi u svoj tor, da tamo otpočine i da se nahrani.

Sa slonovima se samo ondje isplaćuje raditi, gdje ima dovoljno jeftine hrane za njih, budući da slon troši više, negoli zaradi. Danas su jeftiniji strojevi, motori i dizala, pa se prema tome ne isplati raditi sa slonom. Danas gubi slon u Indiji kao radna sila sve više, pa se upotrebljava samo kao luksusna životinja bogatih urođenika. Ako je slon priučen samo na jednu osobu, teško je kadšto s njime izaći na kraj, pa čim se to lice udalji od njega i pristupi drugo koje, postaje bijesan, razbija sve, pače i ubija. Pripovijedat ću vam žalostan slučaj, što ga je počinio jednom zgodom samac slon, divlji »rogue«, da se vidi, kako je to pogibeljna životinja prema mirnom slonu iz stada.

»Rogue« je pun bijesa, duševno bolesno biće, stari mužjak, koji se odbio od stada, pa u najvećoj razdraženosti tumara kroz džunglu. Dok se slon iz stada redovno uklanja čovjeku, »rogue« naprotiv iskaljuje svoj bijes na čovjeku i njegovim stvarima. Pravi je »rogue« srećom rijetka pojava, ali gdje se pojavi, natjera u strah čitavu okolicu. U blizini ceste vreba na ljude i vozila, prebacuje kola s volovima, sve zgazi, ruši živice, otkriva kolibe, ruši mostove, a ubija i čovjeka, ako mu se za vremena ne ukloni. Takvu pobješnjelu životinju smije svatko slobodno ustrijeliti, pače se raspisuju i nagrade za to. U blizini neke ceste na Ceylonu počinjao je jedan »rogue« prava čuda i strahovao je od njega cio kraj, pa su se ljudi bojali prolaziti cestom. U to su vrijeme popravljali radnici cestu, zasipavali je i razbijali kamenje. Svaki radnik imadaše za zaštitu od vjetra i sunčane žege oko sebe u polukrugu neki zaslon, pa je mogao vidjeti pred sobom samo malen komadić ceste, a ništa na lijevo i desno. Takvi su radnici ili »kuli« razbijali kamenje na rubu ceste, kad se najednom pojavi »rogue«-slon iz obližnje džungle, stupi na cestu i navali na prvoga najbližeg radnika iza zastora, koji ga nije mogao opaziti. »Rogue« zgrabi nesretnika rilom, podigne ga uvis, udari njime o tle i zgazi ga svojom snažnom nogom. Tada pođe mirno dalje, pa se nakon stotinu metara namjeri na drugoga kulija, kojega također usmrti na isti način. Budući da ga ostali radnici na cesti nisu vidjeli zbog zastora, niti su ga čuli zbog udaranja po kamenu, »rogue« je nastavio svoj gadni posao, navaljivao i na ostale radnike, pa ih je tako usmrtio sedmoricu. U susret su iz daljega dolazili baš seljaci na kolima i volovima, pa su mogli vidjeti tu strahotu. Vikom upozoriše ostale kulije na pogibao, koja im od pobješnjelog »rogue« prijeti. Sve je sada nagnulo u bijeg, a slon navalio na seljačka kola s volovima, prevalio ih i povratio se u džunglu.

Sve se na to diglo u okolici tražeći od oblasti da nešto poduzme, pa da toga slona ubiju. Međutim to ne bijaše tako lago; »rogue« je lukav i oprezan, pa je svaki dan mijenjao boravište, sad se pojavio ovdje, a sad ondje, gdje su ga najmanje iščekivali. Sastalo se društvo sportista-lovaca, da u prašumi potraži tog silnika. Dobiše vijest, da je »rogue« viđen na rubu jedne šume, koja bijaše opsegom malena, pa se životinja mogla opkoliti prije nego noću opet pobjegne. I lovci se u lov podigoše za zapada sunca, a kad se spustila tama, opkoliše šumu. Neki već opaziše svježe tragove slona po izmetinama i otiscima nogu. Zasjao je mjesec svojom magičkom svjetlošću, rasvijetlio kraj, pa se četa mogla bolje snalaziti u gustoj džungli. I pravac vjetra im je bio u prilog, jer je duvao noćni vjetar prema lovcima, pa tako nije bilo straha, da će ih »rogue« nanjušiti. Četa je stupala tiho i mirno idući po tragovima na vlažnu tlu, obasjana mjesečevom svjetlosti i probijajući se kroz guštaru džungle i prisluškujući, da čuje pucketanje po granju u slonovoj blizini. Šuma bijaše gusta, i to bijaše dobro, budući da je opasno navaljivati na slona na čistini šume, gdje se životinja može lako i brzo kretati. Ako prvi hitac ne pogodi, slon često navaljuje, a ako i drugi hitac promaši, ne preostaje lovcu drugo, nego da bježi, da se sakrije, a može da plati i glavom. U gustoj je šumi dakle sve to lakše izvršiti, a pogibao je manja. Lovci dođoše na čistinu i malo stadoše, da odahnu, kad jedan pokaže prstom u smjeru, odakle je dolazilo sve jače pucketanje suhoga granja. Slon! Taj je dolazio u susret! Lovci ne bijahu svi na okupu, a nisu bili ni ovi pripravni, pa se htjedoše sakriti u guštaru, ali za to već nije bilo vremena, jer je u istom času »rogue« bio pred njima. Kad ih je vidio, golema grdosija uspravi uši i podigne rilo, pa navali na dvojicu. Dugoga promišljanja nije moglo biti, budući da je slon bio pred njima tek nekoliko metara. Puške planuše i nastade borba na život i smrt. Slon je navaljivao s uzdignutim rilom sve brže, ali i opet planuše hici. »Rogue« načini još nekoliko koraka, stane, malo se okrene, počne se ljuljati, pa još par časaka, i tada se sruši. Bijaše pogođen u sljepočicu i povrh jednoga uha od tri kugle. Poslije se utvrdilo, da je taj »rogue«-slon bio jedan od najvećih slonova što su igda na Ceylonu bili ubiti.

TJELESNI ODGOJ

Dr. Branko Kojić:

SPORT KAO SOCIJALNI FAKTOR.

Poslije svjetskog rata počeo se sport u čitavu svijetu tako naglo širiti, da je teško uopće u historiji naći sličnu socijalnu pojavu, koja bi u tako kratkom vremenu zahvatila tako široke dimenzije. Sport nije ostao ograničen samo na gimnasticiranje, nego je postepeno djelovao i na čitav način života sportaša, na higijenu tijela uopće. Može se bez ikakovog pretjeravanja ustvrditi, da se danas prema razvoju sporta može prosuđivati civilizacija jednog naroda. Što se jedan narod nalazi na većem stupnju civilizacije, to je i sport toga naroda na većoj visini. Natjecanja za prvenstvo u sportu među pojedinim narodima i državama adekvatno je njihovoj utakmici za prestiž na ostalim područjima civilizacije.

Sport je mlada društvena sila. On je tek počeo djelovati i nema sumnje, da je njegovo djelovanje danas već daleko izašlo izvan okvira privatnog života sportaša ili uskog kruga sportskih društava. U kulturnim državama sportski interesi već su odavno prestali da budu privatni interesi pojedinaca. Najprije su gradske općine preuzele u svoje ruke inicijativu za izgrađivanje stadiona i ostalih sportskih uređaja, i danas nema gotovo na zapadu nijednog većeg grada, koji ne bi imao ne jedan nego nekoliko stadiona za

plivanje, laku atletiku, nogomet, tennis, biciklistiku i t. d. ili prostorija za zimske sportske priredbe. Pa i same države u svojim budgetima votiraju znatne svote za sportske potrebe bez obzira na mnoge izvanredne često vrlo visoke izdatke prigodom olimpijada, međudržavnih natjecanja i uopće velikih sportskih događaja. Finski ministar narodnog zdravlja u svom govoru u narodnoj skupštini prošle godine opravdavajući svote unesene u budget za podupiranje sporta rekao je, da otvoriti novi stadion znači zatvoriti četiri birtije i barem jednu bolnicu. Ova rečenica najbolje ilustrira zadaću i pravac djelovanja sporta.

Posebnu važnost ima sport za male narode, koji skupo plaćenom propagandom nastoje, da ih kulturni svijet upozna, da tako lakše mogu ostvariti mnoge svoje ciljeve iz područja međunarodne politike. Sportom se ulazi danas u svijet mnogo brže nego literaturom, mnogo šire nego privredom, a sportska propagandistička akcija u većini slučajeva jača je od akcije diplomata i politika. Čeho-slovačko ime pronijeli su najviše svijetom njihovi izvrsni nogometaši, a Finska je nakon američke turneje svoga fenomenalnog trkača Nurmija dobila iz Amerike veoma povoljan gotovo beskamatan zajam.

RAZVOJ SPORTA.

Sport je zapravo star, kako je i čovječanstvo staro. U pradavnim vremenima morao je čovjek da vježba svoje mišice, kako bi bio što sposobniji u borbi s drugim čovjekom ili prirodnim silama.

Stari Grci regulirali su pravilima dotadanja neobuzdana natjecanja u fizičkoj snazi i udarili tako temelj sportu, kako ga mi danas shvaćamo. Kipovi mladića i žena, koji su sačuvani iz toga vremena s prekrasnim tijelima, najbolje govore o uspješnim rezultatima tjelesnog odgoja u staroj Grčkoj.

Srednji vijek je tamno doba sporta. Pod utjecajem kršćanstva i spisa crkvenih pisaca stvarano je uvjerenje, da svako tjelesno vježbanje znači zanemarivanje duše, a njega tijela smatrala se grijehom.

Moderan sport poznat je tek nekoliko decenija. Renesansa klasičnih olimpijskih natjecanja bila je baza za razvitak modernog sporta. Na inicijativu Francuza baruna Pierra Coubertina organizirana je prva moderna olimpijada godine 1896. u Ateni u znak počasti prema starim Grcima za njihove zasluge u sportu. Toga dana uskrsla je ponovo klasična sportska ideja u modernom pomlađenom obliku. Otada svake četvrte godine priređivana su olimpijska natjecanja u velikim svjetskim gradovima s malim izuzetkom za vrijeme svjetskog rata.

REZULTATI AMSTERDAMSKE OLIMPIJADE.

Kako je sport postao moćan faktor današnjeg vremena, najbolje pokazuje činjenica, da je ove godine na olimpijadi u Amsterdamu bilo zastupano 50 država svih pet kontinenata s nekoliko hiljada svojih fizički najsposobnijih mladića i žena. Jedna od glavnih karakteristika IX. olimpijade bila je pojava dviju novih sportskih velikih sila: Njemačke i Japana.

Interesantna je činjenica, da u svijetu još nije bilo primjera takovom širenju sporta, kao što je to slučaj u posljednjih par godina u Njemačkoj. Poznata je velika pažnja, koju su Nijemci do godine 1914. posvećivali svojoj vojsci i militarističkom odgoju naroda. S isto takovom energijom Nijemci su danas pristupili podizanju svoga sporta i nekoliko milijuna aktivnih sportaša obojega spola začlanjenih u njemačkim sportskim savezima pokazuje, da njihova sportska snaga nije danas mnogo manja od njihove vojničke snage prije svjetskog rata. Istina je, da je Nijemce u sport natjerao versailleski mirovni ugovor, kojim je zabranjena obvezatna vojna dužnost u Njemačkoj, ali fakat je ipak tu, i on je od osobitog moralnog značaja.

ORGANIZACIJA SPORTA U NJEMAČKOJ.

Sport je u Njemačkoj organiziran na potpuno naučnoj bazi i provodi se znanstvenim metodama. Sportsku tehniku poučavaju sportski učitelji, koji su svršili sportski univerzitet u Berlinu (Hochschule für Leibesübungen), jedina škola ove vrste u svijetu. Higijenu sporta nadziru specijalisti sportski liječnici, u koju službu odlazi godišnje prosječno oko 30 mladih liječnika. Ove godine svršili su berlinski sportski univerzitet i tri naša državljana. Sva trojica su Slovenci i djeluju u orlovskim organizacijama u Sloveniji. Sportskih liječnika kod nas na žalost još nema i ne može ih ni biti sve dotle, dok se za sport ne bude počela država brinuti. Kakove su danas kod nas prilike, svakako ćemo na to još dugo čekati.

Organizacija sporta u Japanu gotovo je kopija onog sistematskog rada, koji se provodi u Njemačkoj pa uspjesi nijesu mogli izostati i oni bivaju iz godine u godinu sve veći. Čitav je svijet ostao iznenađen krasnim rezultatima japanskih sportaša i sportašica na olimpijadi u Amsterdamu.

ŽENA I SPORT.

Drugi jedan važan problem, koji je konačno riješen na amsterdamskoj olimpijadi jest pitanje ženskog sporta. Muški sport, čim se pojavio imao je veliki broj neprijatelja; ženski još više. Po prvi put su u Amsterdamu vršena paralelno s muškim natjecanjima i natjecanje žena samo u nešto manjem broju disciplina. Iz programa ženskih natjecanja izostavljene su teže discipline, koje se ženama ne mogu preporučiti radi slabije tjelesne konstrukcije ili posebne fiziologije ženskog tijela. Ženske sprave za bacanje (diskos, koplje, kugla) za polovicu su lakše nego muške, a trčanje u budućnosti ostaje ograničeno samo na kratke pruge, jer je eksperimenat utrke na 800 m u Amsterdamu ostavio na sve nazočne tešku impresiju, i ako je tom prigodom postignut izvrstan, upravo nevjerojatan rezultat. Njemica Batschauer protrčala je tu prugu za 2:16 sek. Interesantno je napomenuti, da je jugoslavenski rekord (muški) na toj pruzi kroz pune tri godine (1918.—1919.) bio slabiji od ovoga rezultata, a i danas bi se kod nas na prste mogli izbrojiti trkači, koji mogu postići to vrijeme.

Svrha je sporta harmoničan razvoj tijela. To

je isto tako važno za muškarca kao i za ženu. Prema tome i metode za postizavanje ove svrhe moraju biti slične. Tendencija je razvoja ženskog sporta u budućnosti, da se izjednači s muškim sportom. Naravno, da se neke grane sporta ne mogu uopće preporučiti ženama (boksanje, rvanje, dizanje utega i t. d.) ali u nekim nema već nikakove razlike (plivanje, tennis), dok u lakoj atletici dolazi postepeno do izjednačenja. Žena je za sada sportski slabija od muškarca, i sportski interes traži, da se natjecanje muškaraca i žena vrše odvojeno.

SREDNJA ŠKOLA I SPORT.

Sport je po svoj naravi ograničen na mlađe ljude, stoga se pomlađivanje sporta vrši, da se za nj predobiju oni mlađi. Srednja škola igra u tom pogledu veoma važnu ulogu. Sportu je potrebna srednjoškolska omladina, ali može se mirne duše reći, da je njoj sport još više potreban. Sjeđenje u školskoj klupi po nekoliko sati dnevno, učenje kod kuće uz eventualno inače naporan život (siromaštvo, težak rad kod kuće) stvaraju poznati školski tip krživljavog mladića pognutih leđa, upalih grudi i kratkovidnog, dok mu unutarnji organi svojim nepravilnim funkcioniranjem zadaju neprestano brige. Sportaš hoda uspravno, naprijed izbačenih grudi, sigurnog držanja, snažan je i otporan, a unutarnji mu organi izvrsno funkcioniraju. I ako ideja uvođenja sporta u srednju školu nije nova, ipak ona dosta teško prodire, osobito u manje civiliziranim državama. U Njemačkoj je gimnastika danas isto tako obligatan predmet kao i matematika, a sportsko igralište smatra se neophodnom pertinencijom svake školske zgrade. Sportom se jača samopouzdanje u mladića i djevojke, a sportski odgoj nameće jednu autodisciplinu, kakovu sama škola nikada ne može dati. Dobra školska svjedodžba nije danas ni izdaleka jedina i dovoljna kvalifikacija za ulazak u život. U životnoj borbi uspijeva nesamo onaj, koji ima više znanja, nego i onaj, koji je jači, zdraviji i otporniji. Neumjerenim i neracionalnim tjeranjem sporta zanemario bi se svakako intelektualni razvoj đaka, a zadaća je srednje škole pronaći onaj srednji put odgoja, kojim će se postići harmonija između fizičke i duševne kulture školske omladine.

Dr. Rudolf Horvat:

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI.

DUŽNOST KMETOVA U VALPOVŠTINI.

Svaki je kmet u Valpovštini bio dužan da vlastelinu pridonese neku daću i da mu daje besplatnu radnju. Ove su dužnosti bile u razmjeru s nekretninama, što ih uživa dotični kmet. Uzimalo se naime, da sva zemlja pripada vlasteostvu, a kmetovi je samo obrađivahu. Kao temelj za izračunavanje kmetskih podavanja uzimala se jedna »kolonijalna sesija« (selište). Na valpovačkom je vlasteostvu cijeloj ovakovoj sesiji pripadalo ovo: 1. kuća s dvorištem i potkućnicom u veličini od jednoga jutra; 2. oranice, koje zapremaju 32 jutra; uzimajući po 2000 četvornih hvati za jedno jutro; napokon 3. livada, koja se obično dvaput na godinu kosi, a zaprema 8 jutara, uzimajući samo 1000 četvornih hvati za jedno jutro.

Tko bi posjedovao cijelu takvu sesiju, morao bi vlasteostvu valpovačkom svake godine dati 3 forinta u gotovu novcu, zatim 1 hvat drva za ogrjev i 48 besplatnih težaka ili jednoga težaka (nadničara), koji će vlastelinu tečajem godine besplatno raditi 48 dana. Kmetovi su većinom posjedovali samo polovicu ili četvrtinu sesije, a bilo je mnogo i takovih kmetskih obitelji, koje su obrađivale jednu šestinu ili jednu osminu sesije. Takovi bi kmetovi pridonosili vlastelinu točno razmjerni dio kmetskih dužnosti. Bilo je u Valpovštini i takovih kmetova, koji nijesu imali zemljišta, nego samo kuću svoju. Ovi bi kmetovi vlastelinu dali na godinu 1 forint u gotovu novcu i 12 besplatnih težaka. Napokon se u Valpovštini nalazilo i takovih jadnika, koji nijesu imali ništa svoga, već bi stanovali u tudoj kući, a živjeli su od nadnice. Takav je kmet morao vlasteostvu besplatno raditi 10 dana u godini, dok je od plaćanja daće bio oprošten.

BORBA RIJEČANA ZA SLAVENSKO BOGOSLUŽJE GODINE 1593.

U »Vjesniku hrvatskog zemaljskog arkiva« iznio je umirovljeni gimnazijski ravnatelj Rudolf Strohal tri stare hrvatske isprave, koje su prošlih vjekova pisane na Rijeci. Ove isprave dokazuju, da se još u 17. vijeku hrvatskim jezikom uredovalo »na sali palaca komunaričkoga« (u dvorani palače riječke općine). Nekada je uopće na Rijeci bilo malo Talijana, a narod je govorio samo hrvatskim jezikom. Najbolje se to vidjelo god. 1593. kada je na Rijeci nastao spor o pitanju, na kojem bi se jeziku obavljala služba Božja u crkvi.

Tada je grad Rijeka pripadala pod biskupiju u Puli, a ne u Senju. Pulski biskup Klaudije Sezomena bijaše zagrižljiv Talijan, te mu je smetalo, što se u riječkim crkvama služba Božja vrši na starom slavenskom jeziku. Bez ikakova obzira naloži biskup godine 1593. riječkom kaptolu i arcidjakonu, da se u zbornu crkvu kaptola riječkoga mora uvesti latinsko bogoslužje. Protiv toga ustade čitav puk na Rijeci. Građani se 21. travnja 1593. saberu u vijeće te pozovu riječke župnike i kanonike, da imadu i nadalje službu Božju vršiti na slavenskom jeziku. Ovu jasno izraženu volju Riječana javio je arcidakon biskupu Sozomeni. Jer je biskup ipak ostao kod svoje odredbe, sakupe se riječki građani 13. svibnja 1593. u vijeće te stvore ovaj zaključak: Ako se u zbornu crkvu ne uvede ponovno slavensko bogoslužje, neka se kanonicima uskrati desetina i svi drugi dohoci, što ih kanonici dobivaju od grada Rijeke.

Kanonici riječki bijahu sami Hrvati, pa zato se rado odazvaše nalogu puka svoga. Ali naskoro netko javi biskupu Sozomeni, da se u zbornoj

crkvi kanonika riječkih opet služba Božja vrši na slavenskom jeziku. Razljućen biskup napiše riječkomu kaptolu pismo, u kojemu prijeti, da će kanonike izopćiti iz crkve, ako odmah ne uvedu latinski jezik u svoju zbornu crkvu. Biskup napiše pismo također gradskom vijeću na Rijeci. U tome pismu kori biskup gradsku općinu, što hoće satrti slobodu katoličke crkve.

Biskupove prijetnje uplašiše kanonike, te oni opet slavensko bogoslužje zamijene latinskim. Ali gradska općina riječka pošalje u Pulu svoja dva vijećnika: Matiju Šegotu i popa Mihajla Kundića. Ova dvojica razlože biskupu Sozomeni, želje cijeloga puka riječkoga u pogledu slavenske službe Božje; ujedno mu jave, da je gradsko vijeće na Rijeci opozvalo svoj zaključak glede uskrate desetine i drugih dohodaka riječkoga kaptola. Sada je i sam biskup Sozomena uvidio, da nema svrhe prkositi pobožnomu građanstvu riječkomu; zato je dopustio, da se u zbornoj crkvi kaptola riječkoga opet vrši služba Božja na slavenskom jeziku.

NESUĐENI BAN HRVATSKI.

Godine 1537. prešao je u službu kralja Ferdinanda I. poljski velikaš Jerolim Laski, koji je dotle vjerno služio Ferdinandovu protivniku: kralju Ivanu Zapolji. Ferdinand je Laskovu doznačio godišnju plaću od 1200 škuda, što je vrijedilo 1800 rajnskih forinti (po 60 tadašnjih krajcara). Laski je god. 1539. pošao u Carigrad pa od sultana Sulejmana ishodio polugodišnje primirje za kralja Ferdinanda. Da se to primirje produlji, pođe Laski na jesen god. 1540. ponovo u Carigrad, kamo stiže 31. listopada 1540.

Prije toga svoga odlaska ishodio je Laški sebi povelju, kojom ga je kralj Ferdinand imenovao »banom kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije«. Tada je naime Hrvatska imala samo jednoga bana (Petra Keglevića), jer se je drugi ban (Tomo Nadadži) zahvalio na banskoj časti na koncu god. 1539. Diploma, kojom je Laski imenovan banom hrvatskim, izdana je 13. srpnja 1549. u Hagenauu, gdje se tada nalazio kralj Ferdinand. Sama diploma nije do nas doprla; ali ja sam njezin koncept našao u protokolima ,koji se čuvaju u bečkom arhivu kod bivšega ces. i kralj. zajedničkoga ministarstva financija (Johannesgasse br. 6). U ovim protokolima, koji nose natpis »Ungarische Gedenkbücher«, čuvaju se točni prijepisi otpisa kralja Ferdinanda I.

Jerolim Laski nije nikada vršio banske vlasti. Sultan ga naime dade u Carigradu zatvoriti, jer je god. 1541. došlo do rata između Sulejmana i Ferdinanda. Poslije toga rata vratio se Jerolim Laski bolestan u svoju domovinu Poljsku, gdje ga 22. prosinca 1541. stiže smrt. Naslovni taj ban hrvatski pokopan je u Krakovu.

IZOPĆENJE IZ CRKVE U HRVATSKOM SABORU GODINE 1645.

Hrvatski plemić Juraj Gerečki (Gereczy) bijaše član stare plemićke obitelji u varaždinskoj županiji. Jedan član ove obitelji — po imenu Bartol Gerečki — sudjelovao je godine 1566. uz Nikolu Zrinskoga kod obrane Sigeta; on se tada sretno spasio te je godine 1588. bio potkapetan u tvrđavi Kaniži.

Juraj Gerečki zavadio se ljuto godine 1645. s isusovcima zagrebačkim. U srdžbi svojoj zaboravio se Gerečki toliko, da je izbatinao patra Martina Lausija ,koji bijaše vicerektor samostana isusovačkoga. Zbog toga obratio se poglavar zagrebačkih isusovaca na hrvatski sabor s molbom, neka za Jurja Gerečkoga prihvati zasluženu kaznu.

O tome skandalu raspravljao je hrvatski sabor, koji se 4. svibnja 1645. sastao u Varaždinu. Na taj sabor budu pozvani također Juraj pl. Gerečki i pater Martin Lausi. Gerečki je otvoreno priznao svoju krivnju, a sabor je konstatirao, da se takvo što nikada nije dogodilo »u ovoj katoličkoj kraljevini«. Po jednoglasnom zaključku svih nazočnih staleža i redova izopćio je Gerečkoga odmah iz katoličke crkve zagrebački biskup Martin Bogdan.

Ova oštra kazna raspalila je u Gerečkoga još jaču mržnju protiv patra Lausija. Odlazeći iz sabornice izjavio je Gerečki, da bi patru Lausiju odsjekao glavu, da je unaprijed znao, kako li će biti kažnjen za ono batinjanje. Protiv ove nedolične izjave svečano je u saboru protestirao nazočni pater Lausi. (Saborski zapisnici, knjiga III. str. 74.)

LISTAK

HRVATSKA KULTURNA KRONIKA.

Dvadesetgodišnjica Silvija Strahimira Kranjčevića.

Dne 29. listopada o. g. navršilo se dvadeset godina od smrti velikog hrvatskog pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića.

Kranjčević se rodio u Senju 17. veljače 1865. g. Poslije svršenih gimnazijskih nauka pošalje ga senjski biskup na teološke nauke u Rim, gdje ostane 6 mjeseci. Kranjčević je surađivao u časopisima: Hrvatskoj omladini, Vijencu, Hrvatskoj Vili, Nadi i dr. Njegove su zbirke pjesama »Trzaji«, »Bugarkinje«, »Izabrane pjesme« (izdala Matica Hrvatska 1898.), zatim »Pjesnička proza« i najnovije izdanje Matice Hrvatske »Pjesme« 1926 i dr. Hrv. dječji pjesnik Josip Milaković priredio je izbor Kranjčevićevih pjesama za omladinu. U tim pjesmama pokazuje se žarki hrvatski patriotizam velikog pjesnika. Kranjčević je umr'o u Sarajevu 29. X. 1928. Nadgrobni spomenik (sputanog genija) izradio je veliki hrvatski kipar prof. Rudolf Valdec.

Dvadesetgodišnjica smrti dra Stjepana pl. Miletića.

Reformator, intendant i mecena hrvatskog kazališta dr. Stjepan pl. Miletić rodio se 24. III. 1868. Bio je znamenit feljtonist, dramatik (»Tomislav«), a najveća mu je zasluga, što je kao upravitelj hrvatske Talije digao našu kazališnu umjetnost na evropsku visinu.

Smrt Čedomila Jakše.

Veliki hrvatski književni kritik Čedomil Jakša, (pravo mu je ime dr. Jakov Čuka, u posljednje doba ravnatelj zavoda sv. Jeronima u Rimu) umr'o je dne 1. studenog u 61-voj godini u Rimu. Od 1887.—1903. pok. Č. Jakša vodio je glavnu riječ u hrvatskoj književnoj kritici.

Jubilej Vaclava Humla.

Profesor hrvatske muzičke akademije Vaclav Huml proslavio je 3. studenog o. g. dvadeset petu godišnjicu svog nastavničkog djelovanja. Brojni su mu učenici stekli svjetsku slavu. Da spomenemo samo nekoje: Zlatka Balokovića, Miroslava Schlicka, Vladu Kolića, Lj. Spillera i Milana Jovanovića-Bracu. Vaclav Huml rodio se 1880 g. u Berounu (Češka), a u Zagrebu boravi od 1903. god. U proslavu njegova jubileja priređen je izvanredno birani umjetnički koncerat. G. Huml uživa veliko poštovanje i srdačne simpatije u hrvatskoj javnosti, a i mi mu želimo, da dočeka i zlatni jubilej svoga uspješnog djelovanja. Živio!

VJEKOSLAV SPINČIĆ.

(Jubilej osamdesetgodišnjeg istarskog prvaka.)

Dne 23. listopada navršio je i na skroman način u gradiću Kastvu proslavio osamdesetu godišnjicu života zaslužni istarski rodoljub, politički vođa i kulturni radnik Istre, profesor Vjekoslav Spinčić. Djelo političkog i kulturnog preporoda Istre, što ga je Spinčić izveo od prve svoje mladosti pa do danas, kad još uvijek misli i radi samo za Istru, veliko je i trajno, jer je Vjekoslav Spinčić, kao rijetki patriot i neumoran radnik radio na njemu čitav svoj vijek, predano, s punom požrtvovnošću i konstantno služio narodnoj stvari kao malo koji prije njega. Radio je s puno znanja i volje u svim granama javnoga života, gdje se radilo za korist i dobro naroda, za procvat i bolju budućnost Istre. Poletan, pun zanosa radio je za jedan ideal, koji je bio ideal Istre i njezinih najboljih sinova, još u dačkim svojim godinama i ostao mu jednako vjeran u svojim muževnim godinama, koje su donijele mnogo dobra Hrvatima u Istri.

Za taj svoj ideal, koji je bio vjekovni ideal Istrana, radio je kulturno i politički, jer se borba u Istri vodila na svim linijama, pa je kulturni, gospodarski i politički rad bio usko vezan. Hrvatima u Istri trebalo je izvojštiti uporedo sva životna prava, pa je svaki narodni radnik u sredini, koja pogotovo iz početka nije obilovala narodnom inteligencijom, bio ujedno politički vođa i kulturni organizator. Zato vidimo Spinčića, gdje zahvaća u borbu i služi narodu kao njegov politički prvak i prosvjetni inicijator, koji pomaže sva nastojanja, gdje se radilo za korist i dobro naroda. Bio je općinski zastupnik Kastva — najljepša ulica u Kastvu nosi njegovo ime — zastupnik na pokrajinskom saboru u Poreču, i konačno u Beču, gdje je na carevinskom vijeću zastupao Istru. Već se po tome može da prosudi, kakvu je ulogu odigrao Spinčić kao politik u istarskom životu. Novinarima, pa vatrenom riječju na političkim sastancima i skupštinama budio je narod i tumačio mu njegove pravice, a zauzimao se za njegove potrebe u svojem parlamentarnom radu. Zatim je bio predsjednik Družbe Sv. Cirila i Metoda, društva, kojemu je bila svrha da u Istri, gdje se ukaže potreba, podigne pučke škole za Hrvate, kada im vlasti to ne bi htjele učiniti. Bivši profesor u Kopru pomogao je podići gospodarsko-novčano društvo Posujilnicu. Takvom radu imamo zahvaliti, da su u Istri prije svjetskog rata postojale naše pučke i srednje škole, gospodarska društva, čitaonice, narodni domovi i sokolska društva, što je sve govorilo o visokom kulturnom i gospodarskom napretku svijesnih istarskih Hrvata.

Vjekoslav Spinčić rodio se u mjestu Spinčići (općina Kastav) 23. oktobra 1848. (Danas taj kraj pripada kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca). Pučku školu polazio je u Kastvu, a srednju na Rijeci. Još kao đak znao je dolaziti s Rijeke s drugovima u Kastav i tu pomogao radu Čitaonice priređivanjem zabava. Kasnije je budio omladinu kastavsku i s njome u onoj okolici pomagao korisnom narodnom radu. Tu, već u đačkoj dobi zapravo počinje njegov rad, kojemu još i danas služi s jednakom voljom i ushitom.

Iza svršenih srednjoškolskih nauka dao se na bogosloviju u Gorici, a završio u Trstu. Kasnije ode na filozofiju u Beč, pa zatim Prag. Kao bogoslov javlja se u Šenoinu »Vijencu« svojim prijevodima s češkoga. Kao sveučilištarac u Pragu suraduje svojim člancima iz istarske povijesti i života istarskog naroda u češkim listovima. Isto tako u časopisu na Sušaku »Hrvatska Vila«, što ju je neko vrijeme uređivao hrvatski pisac Eugen Kumičić (Jeno Sisolski), također Istranin. Ovim svojim radom Spinčić je, gdjegod mu se dala prilika, htio da čitatelje iz Češke i iz Hrvatske upozna s Istrom i njezinim Hrvatima, jer je znao, da će tako samo koristiti svome narodu u Istri.

Pa i poslije svjetskoga rata, koji je Istru dodijelio Talijanima, Spinčić i nadalje radi za Istru. U njegovoj brošuri »Moje izbivanje iz Istre« iznesено je sve, što je učinio za rata i poslije njega. U sarajevskom koledara za god. 1922. »Napredak« štampan je njegov članak »Istra«.

Ali svoje pero niti poslije toga ne odlaže. Taj čovjek ima mnogo toga na srcu da kaže, mnogošta je trebalo zabilježiti i ostaviti napisano drugima, mladima, jer je on bio najpozvaniji da iznese na svijet najnoviji dio istarske povijesti: istarski preporod, kome je udario temelje veliki istarski patriot i mecena biskup Juraj Dobrila. To Spinčićevo djelo izašlo je u knjizi »Povijest Istre« od pokojnog dra Dane Grubera, kao njezin dodatak »Razvitak narodnog preporoda u Istri.«* Tu je Spinčić opisao ukratko događaje, kako su se razvijali od početka buđenja narodne svijesti, pa do vremena prije svjetskog rata. Uspjesi hrvatske borbe u Istri nanizani su jedan za drugim: prve novine i političke skupštine, oduzimanje općina iz talijanskih ruku, osnivanje pučkih i srednjih škola, borba za hrvatski jezik u uredima i crkvi, otvaranje čitaonica, sokolskih društava i narodnih domova, rad na gospodarskom pridizanju, politički rad, koji je bio krunjen time, da su već na izborima za Beč god. 1907. hrvatski zastupnici dobili 30.000 glasova, a talijanski 20.000, premda je još uvijek među ovih 20 hiljada bilo dosta glasova naših još neprobuđenih ljudi.

Dvije godine kasnije, 1926. godine izdaje Spinčić i drugu knjigu »Crtice iz hrvatske književne kulture Istre«, kojom hoće da dokaže, kako je Istra od najstarijih vremena i po svojoj književnosti pretežno hrvatska zemlja.

Postojanost, ustrajnost, čvrsta volja, mladenački polet glavne su odlike Spinčićeva rada za svoj narod i Istru. Neslomljiva vjera i odana ljubav za Istru u tom ga je radu vodila. Istra mu je i danas blizu, kada gleda s kastavske uzvisine njezin najljepši dio: Učku, Liburniju, more, otoke. Istra, koja za njega ne znači samo komad naše otrgnute zemlje, u kojoj živi naš narod, nego više, mnogo više, Istra je za njega vjera, ideal, kao što je ona uopće vjera i ideal za sve ponajbolje i prave Hrvate. Pogotovu danas.

Ante Rojnić.

---

* Izašlo 1924. u Zagrebu, trudom »Braće Hrvatskog Zmaja«.

ZABAVA I ŠALA

UREĐUJE PROF. JOSIP MALASIC.

I. ZAGONETKA U PREKIDANOJ CRTI.

(Mira Strašek)

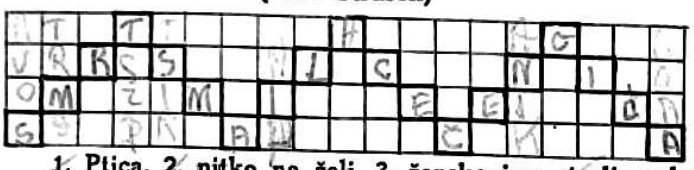

1. Ptica, 2. nitko ne želi, 3. žensko ime, 4. dio ruke, 5. slikar treba, 6. azijska rijeka, 7. grad u Italiji, 8. novac, 9. utvrda, 10. utjeha svima, 11. bolest, 12. muško ime, 13. naziv od mila, 14. rijeka, 15. država u Aziji, 16. ima svaka kuća, 17. mjesto u Hrvatskoj, 18. član obitelji (akuzativ), 19. prvi čovjek. Slova u krupno tiskanim četvorinama daju ime hrvatskoga eposa.

II. TAJNOVITA ADRESA.

(Veljko Novak)

ANTE U. ŠIDOLI,

RIM!

III. POSJETNICA.

(Božena Mirović).

PERO FLOS

ZAGREB

Što je ovaj gospodin?

IV. POSJETNICA.

(Vladimir Jurčić).

Dr. K. G. NENSKI

ILAČA

Što je ovaj gospodin?

V. ZAGONETNA REČENICA.

(Ivica Supek).

Toma je sam pio.

VI. REBUS.

(Nikola Brkljačić).

a a — e e D $\frac{i}{r}$

VII. REBUS.

(M. E. D.).

\+ — = :

VIII. ANAGRAM.

(Vladimir Jurčić)

1 2 3 4 poznata je tekućina,
Od svakog se pravi vina.
Njega treba mnogo jelo —
Ta pozna ga cijelo selo.

4 3 2 Na svijetu je svakom prvi,
Srodan ti je po mesu i krvi.
Kad prerano ga izgubiš,
Uspomenu na njeg' ljubiš.

IX. TOČKANICA.

I.

K R A L J	vladar
. . . . .	mjesto u Slavoniji
. . . . .	svećenik
. . . . .	turski vojnik
P E T A R	apostol
S P L I T	grad na Balkanu
. . . . .	spomen knjiga
. . . . .	voćka
. . . . .	vjera
P E . . .	apostol

II.

Ou I.—II. prezime hrvatskog pjesnika.

X. KRIPTOGRAM.

(Josip Blažević)

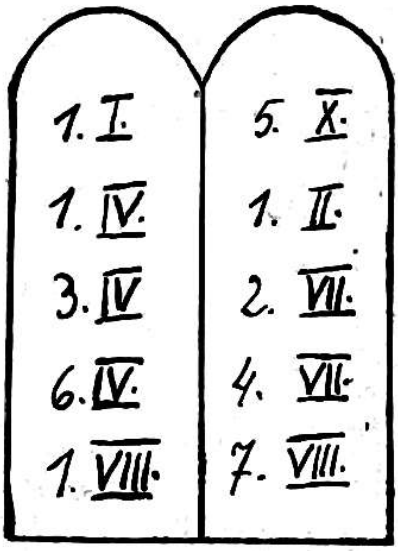

XI. GEOGRAFSKA SLOVČANICA.

(Juraj Ivšić).

Od slogova: a, al, be, ca, ca, ce, či, či, et, ga, glav, grad, hor, i, ju, li, lje, mo, na, na, na, o, pe, ra, te, tri, u, va, van — sastavi: 1. rijeka u Srbiji, 2. gorje, 3. najveći vrh Jugoslavije, 4. gora u Hrvatskoj, 5. planina u Srbiji, 6. evropski grad, 7. planina u Makedoniji, 8. rijeka, 9. grad na Balkanu, 10. vulkan, 11. slovenski gradić.

Početna slova novih riječi daju ime i prezime velikoga hrvatskoga borca.

XII. ARITMOGRIF.

(Enigmatski klub).

I. III.	
1, 9, 4, 13, 15, 3, 6	stihotvorac
2, 7, 8, 11, 5	pjesničko djelo
4, 14, 11	žensko ime
2, 11, 5, 7	oruđe
11, 15, 4, 2, 7, 3, 12,	sprava za mjerenje tlaka
12, 7, 15	ruska rijeka
7, 14, 11, 15	preživač
14, 3, 12	sjetilo
3, 16, 3	glagol
16	suglas

II. IV.

Od I.-II. prezime hrvatskoga pjesnika od III.-IV. prezime srpskoga pjcsnika.

XIII. SKRIVAČICA.
(Josip Dominis)

— Tko je ban?
— Ja. Luka mi je ime.

PORUKE UREDNIŠTVA

J. V. Gospić. Ideja sukoba između sna i zbilje češće je obrađena. Prva i četvrta strofa su dobre, ali druga i treća sadrže prozaične poredbe. Pošaljite nam izbor!

Cantara II. Pjesma »Hrvatstvu« zvuči lijepo, stih teče glatko, ali ne razumijemo oštricu protiv »protivnika. Ne trud' te se«...

M. P. Široki Brijeg. Pjesma je odlična, ali nije za naš list. Vrvi tudicama, koje bismo morali tumačiti. Veoma nam je drago, da propagirate »Omladinu«. Javite se kojom drugom pjesmicom ili crticom iz hercegovačkog života, prikladnom za hrvatskog srednjoškolca.

S. D. Brist. Pjesme nijesu za naš list, pogotovu ne »Noćni intermezzo«. »Omladinu« ne možemo na žalost nikomu slati besplatno.

K. E. Zagreb. Vi ste anakreontik, koji gradi i ovakove stihove:

»Pa se onda vina pije,
pluća, tjelo ono grije.«

Da ste pohodili antialkoholnu izložbu u Umjetničkom paviljonu, ne biste tako pjevali. U »Bura« su srok i ritam nepravilni.

Lea, Zagreb. Molimo ime, prezime, zanimanje i dalju suradnju.

Cantara II. Koprivnica. Motivi su nam simpatični, ali je jedino refren »Tužno pjeva plavnjić« uspio, stoga se nadamo, da ćete nam poslati bolje radove, koji bi bili za štampanje. Sastavak u prozi nijesmo dobili.

Matko Grabić Djedovski. Vaš prijedlog za natječaj za najbolju novelu rado primamo, ali ga s mnogih razloga ne kanimo provesti. — Pjesmu »Pred jutro« ne možemo uvrstiti, premda je s formalne strane dotjerana. Pjesma ne može impresionirati, jer je upravo ta formalna dotjeranost na štetu ideje, koja u pjesmi nije jasna. Isto tako i u onom fragmentu čuvstva su ispretrgana i malo tko može znati, što znače ovi stihovi:

Čutim slušam... poziv grmi« ili
»Traži, grmi, u boj podi.«

Dobro bi bilo, da se ne mučite odviše metrikom, nego da u prozi obradite ono pjevanje »Snaga naša — naše zemlje, seljaka, radnika, umova velikih.« — Vašu pjesmu »Nestoru hrvatske knjige« poslat ćemo g. Ljubi Babiću Đalskom. U »Savremeniku« je g. Stj. Leppée na sličan način pozdravio g. Ks. Š. Đ. prilikom njegove 70-godišnjice života.

Tonča, Banja Luka. Vaše četiri pjesme sadržaju mnogu lijepu i duboku refleksiju, ali prava poezija i pravilni stihovi upravo iščezavaju pred običnim nepravilnim prozaičnim rečenicama. Oda »Majci« po svojoj zamisli i etici je uzorna; izvolite je prerađenu priposlati.

Hrvatski Skaut, Nova Gradiška. Zamjenu rado prihvatismo. Očekujemo članak g. dra. N. Benkovića. Uz hrvatski pozdrav.

A. Cr. Nova Gradiška. Motiv je hvale vrijedan. Nemate još vještine u pjesničkom izražavanju. Čitajte Šenou, Markovića, I. Mažuranića, Arnolda i t. d., pa ćete naučiti, kako se obrađuje patriotski motiv.

Čed. Mirin., Sarajevo. Vaše pjesme nemaju ritmike, a stihovi su nepravilna građeni.

Bodul. Samo Vam je djelomično uspjelo. Soneto je najsavršenija forma poezije. Zaodjenite vaša čuvstva u drugi oblik. Srokovi su nepravilni; elizije nedopustive.

Ljubica F—ć. »Pustolovina u manastiru« imala bi da bude humoreska. Međutim Vi sasvim suhoparno opisujete vožnju, a ono mjesto, gdje bi trebao da bude vrhunac komike, djeluje sasvim nevjerojatno.

Domoljub, Zagreb. Ne griješite toliko protiv pravila poetike, koliko protiv pravila logike. Ima mnogo nejasnih mjesta, upravo zagonetki. Neka si radije naši čitatelji oštre um nad rubrikom »Zagonetke« nego nad Vašim stihovima.

Pesimista. Ni »Ruža« na »Dragi orah« ne djeluju naravno. »Dragi orah« je ljepše obrađen. Vi ste tako sentimentalan i osjetljiv, da bi se teško koji čitatelj u to Vaše duševno raspoloženje mogao uživjeti. Pokušali smo da obje stvari tumačimo, da su zaodjevene u simboličko ili alegoričko ruho, ali i tako ne ide u — Omladinu.

M. V—ć. Sušak. »Svjetionik« je najbolja, zato izlazi. »Pezzo moderno« (na koncertu) i »Duša« nijesu za naš list.

M. N—l. Sušak. Samim idejama — i ako odišu melankolijom — nema prigovora; ali forma, u koje ste ih zaodjeli, pa mnoge poetičke i metričke nezgrapnosti priječe nas da Vam išta uvrstimo. Lakoća u verzificiranju dade se naučiti. Kad bi nam forma bila sporedna i kad bi nam vitalistička dinamika bila glavno, Vaše bi pjesme izašle.

E. Č. Nova Gradiška. Vi ste po svoj prirodi sigurno lirski pjesnik, ali nemate uvjeta, da uvjerite o tom čitatelje »Omladine«. Prije svega Vi pišete čas ijekavski, čas ekavski. U ovom »stihu«: »Ljudi viću štoć mo sada« kriju se dvije pogreške itd. Najprije naučite hrvatski književni jezik, pa kad Vas jedan vanjski događaj ili nutrašnji doživljaj nadahne za pjesničko stvaranje, onda pjevajte. Obje pjesmice — dakako jezično čiste i pravilne — išle bi u dječji list.

Vitomir Pakić, Zagreb. Shvaćamo Vas. U toku ove školske godine uvrstit ćemo nešto u rubrici »Iz umjetničkog svijeta«. Sve, štogod ne izađe, vratit će Vam se natrag. Vaš je rad tim vrijedniji pohvale, jer nam srednjoškolci šalju gotovo samo pjesme.

Z. M. Zagreb. Prema sadržaju obradbe i stilu zaključujemo, da stvar nije originalna. Ne vjerujemo, da Vi tako poznajete crnačke običaje, njihov jezik i t. d. Ako se toliko bavite eksotičnom literaturom, prevedite nam kakvo zanimljivo poglavlje. »Žarko sunce — žarka krv« nije nikako za »Omladinu«.

Zvonimir J. Zagreb. Događaj, koji ste opisali, vrlo je slabo psihološki motiviran, ne izaziva u čitaocu onaj ganutljivi efekat, kakav bi zaslužavao. U prvom poglavlju ima i nekih čudnih inkongruenca: »Iza starca vuklo se lovačko pseto l i j e n o kao i gazda.« Zašto ste tog starca, prema sudbini kojega moramo imati samilost, proglasili lijenim, isporedili s psom? Zar nijeste mogli radje povući paralelu između tmurnog jesenskog dana i starčeve duboke tuge? Starčev život nije ni izdaleka uvjerljivo prikazan; smrt kćerke Melite ne doima se toliko čitaoca, kad ne zna, kakovog je karaktera bila, koje su je vrline resile. Umjesto ovakve skroz objektivne novele iznesite jedan proživljeni događaj. Vi zacijelo nemate tako minuciozno istančano psihološko oko, da zapazite i opišete tako potresna proživljavanja starca, koji je izgubio jedinicu kćerku. Nadamo se, da ćemo imati prilike uvrstiti koju Vašu novelu ili pjesmu u prozi.

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Divković: Hrvatska čitanka za 1. razr. sred. škola XIII. izdanje. Zagreb 1925. Cijena Din 20.—.
2. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za III. razred srednjih škola. X. izdanje. Zagreb 1925. — Cijena Din 36.—.
3. Divković—Pasarić: Hrv. čitanka za IV. razred srednjih škola. VIII. izdanje. Zagreb 1924. — Cijena Din 36.—.
4. Petračić—Zagoda: Hrv. čitanka za V. i VI. razred srednjih škola. Dio I. Poetika, Stilistika i Proza. VIII. izdanje. Cijena Din 60.—.
5. Platonova Obrana Sokratova i Kriton s uvodom u grčku filozofiju i komentarom od M. Kuzmića. U Zagrebu 1922. — Cijena Din 30.—.
6. Školski atlas za niže razrede srednjih škola. Cijena Din 30.—.
7. U prodaji: Balenović: Opća geografija. — Cijena Din 35.—.
8. U prodaji: R. Strohal: Čitanka iz književnih djela starih bugarskih, hrvatskih, srpskih i slovenačkih u I. periodu. Zagreb 1921. Cijena Din 10.—.
9. Boranić: Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika. III. izdanje. Cijena Din 40.—.
10. Dr. Ante Starčević: Selski prorok. Cijena Din 15.—.
11. Petz: Hrvatska čitanka za II. razred.
12. Hoić-Modestin: Opći zemljopis. Cijena Din 50·—

B. Pomoćne školske knjige.

1. Ogrizović: »Hrvatski pripovjedači«. IV. popravljeno i prošireno izdanje. Priredio dr. Ivan Esih. U Zagrebu 1926. Cijena Din 40.—.
2. Narodne pjesme junačke. Priredio dr Milan Strašek. Zagreb 1925. Cijena Din 25.—.
3. Izabrane narodne pjesme II. dio. Ženske narodne pjesme. Priredio dr. N. Andrić. U Zagrebu 1912. Cijena Din 20.—.
4. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih škola I. dio. Srednji i novi vijek do godine 1648. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1922. Cijena Din 40.—.
5. Geografijska čitanka. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. M. Šenoa. U Zagrebu 1922. Cijena Din 30.—.
6. O. Andrije Kačića-Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Izdanje priredio i predgovor o životu i radu Kačićevu napisao dr. Ferdo Nikolić. U Zagrebu 1923. Cijena Din 15.—.

U nakladi: Djela Petra Preradovića. I. potpuno i kritično izdanje. Knjiga I. i II. Priredio dr. B. Vodnik. Zagreb 1918. Cijena Din 80.—.

C. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednjoškolsku nastavu. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga 14.—21. zatim 23., 25. i 30.—34. Cijena pojedinoj knjizi Din 75.—, pojedinom svesku Din 10.—. Jubilarni svezak (knjiga 30. sv. 9. i 10.) stoji Din 40.—. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 50.— na godinu.

D. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti godišta 4.—9. po Din 40.—. Pojedini broj Din 5.—. Ovogodišnja »Omladina« (god. XI. stoji na godinu Din 40.—. Pojedini broj Dinara 5.—.

E. Izdanja Omladine.

1. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr. U Zagrebu 1921. Cijena Din 10.—.
2. Josip Milaković: Lijan Gabor. Cijena Din. 15.—.
3. Dubrovački dvor, ilustr. Priredio dr. B. Cvjetković. U Zagrebu 1922. Cijena Din 15.—.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednjoškolskih profesora Zagreb 6, poštanski pretinac 47.